

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

Svoboda

V S E B I N A

Slika dr. Henrika Tume / C. Š., Dr. Henrik Tuma
(s sliko) / Sol, Naš dan / Ivan Kličar, Evropa
brez mira / O. B., Spremenjen položaj v Evropi
/ Zoltán Rónai, Nasprotstva v madjarski kontra-
revoluciji / Knjige in knjižnice / Naš pokret

LETO VII. • ŠTEV. 5

1. MAJ 1935

NAROČNINA

ZA MARKSISTICNI MESECNIK „SVOBODA“ ZNAŠA:

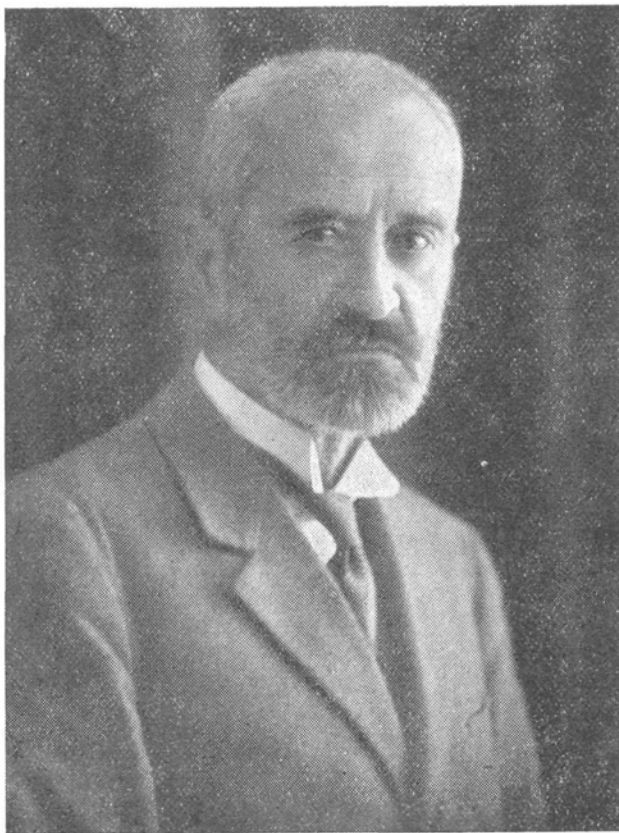
LETNO	Din 40.—
POLLETNO	„ 20.—
ČETRTLETNO	„ 12.—
ZA AMERIKO LETNO	„ 60.—
POSAMEZNA ŠTEVILKA	„ 4.—

UREDNIŠTVO IN UPRAVA ZA JUGOSLAVIJO: LJUBLJANA, PALAČA
DELAVSKE ZBORNICE, MIKLOŠIČEVA CESTA 1
ZA AMERIKO: CHICAGO, ILL. 3639 W, 26 TH. ST.

Delavska kulturna zveza „Svoboda“ priporoča svojim članom te-le delavske zadruge:

<p>Konzumna zadruga za Ljubljano in okolico r. z. z o. z.</p> <p>Ljubljana, Medvedova cesta šte. 36</p> <p>Priporoča svojim članom vedno sveže špicerijsko in razno galanterijsko blago. Cene konkurenčne. Član postane lahko vsak. Pristopnina znaša Din 5.—. Delež Din 25.—.</p>	<p>Konzumno društvo rudarjev Ustanovljeno 1906 Hrastnik Ustanovljeno 1906 r. z. z o. z.</p> <p>Ima 3 prodajalne, zadržno gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež Din 100.—. Sodrugi, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom</p>
<p>Konzumno društvo za Mežiško dolino r. z. z o. z.</p> <p>Poštni predal št. 3 - Telefon inter št. 5 - Pošt. ček. rač. št. 15.925 - Brzofav: Kodes Prevalje</p> <p>Centrala in skladišče: Prevalje</p> <p>Prodajalne: 1. Prevalje, 2. Leše, 3. Guštanj, 4. Muta, 5. Črna I, 6. Črna II, 7. Mežica, 8. Sv. Helena, 9. Pekarna Prevalje.</p> <p>Sprejema hranilne vloge in jih obrestuje po najvišji obrestni meri. Vse nove hranilne vloge se lahko vsak čas na zahtevo višateljja neomejeno dvigajo. Denar zamorete višgati direktno v centralo v Prevalje po poštinih položnicah, ki vam dajo na razpolago vse naše prodajalne, ali pa osebno v vsaki naši posamezni prodajalni. Prodaja se le članom. Pristopnina Din 5.—. Član društva postane lahko vsak, Delež 300 Din</p>	<p>Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko r. z. z o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3</p> <p>opozarja vse gorenjsko delavstvo, da je glavni pogoj za osvoboditev delavskega razreda njega gospodarska osamosvojitve. Zaradi tega naj se nam pri delu za njo pridruži slehernik!</p> <p>Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Kor. Bels, Dobrava, Sp. Gorje, Mojstrana. Zadržne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Bell, nasproti postaji.</p> <p>Zadržni kino: Radio poleg delavskega doma.</p> <p>Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah!</p> <p>Svoji k svojim - ker bomo le - Mi vsi moči!</p>

Dr. Henrik Tuma
1858—1935
častni predsednik »Svobode«

Ciril Štukelj, Dr. Henrik Tuma

Vsakega človeka moremo pravilno razumeti le iz njegovega razvoja, ne po tem, kakor se nam enkrat ob posameznem doživetju predstavi. Človek je plod narave in človeške družbe, v kateri živi. Na človeka vpliva ne samo družba, v kateri živi, temveč vplivajo nanj tudi predniki in časi pred njegovim rojstvom. Tuma sam pravi v svojih spominih*): »Vsikdar sem čutil živo dediščino svojih staršev, sodil sem se v zrelih letih in se sodim še danes po spominih na svoje prednike.« Kakšni so bili

njegovi starši?

Oče je bil Čeh, rojen v Stodulku pri Pragi pod Belo goro, kjer je češki narod v veliki bitki 1618. l. izgubil svojo svobodo. Spomin na to usodepolno bitko se je ohranil do današnjih dni zlasti med Čehi, ki prebivajo v bližini tega zgodovinskega kraja. Tudi njegov oče mu je večkrat pripovedoval o Beli gori. Oče, ki je hotel postati muzikant, se je moral iti učit čevljarke obrti. Kot čevljarški pomočnik je šel na pot v širni svet; romal je iz Češke na Moravsko, Dunaj, in čez Štajersko in Koroško se je namenil v Italijo. Svoj načrt je moral spremeniti — 1836. leta je obsedel v Ljubljani.

V Ljubljani je tedaj posebno cvetela prevozna trgovina med Trstom, Hrvaško, Gradcem in Dunajem. Glavno skladišče blaga je bilo na Cojzovem grabnu. Zato so tedaj prav imenitno živeli Krakovčani, ki so mnogo zaslužili kot fakini. Bili so prevzetni, kaj radi so se bahali z marijaterizijanskimi tolarji in bahavo dajali za vino. Tudi z ribištvom in čolnarstvom so si mnogo prislužili. Bili so samosvoji in sovražno razpoloženi proti ljubljanskim meščanom in njihovi gosposki; tako so nekoč vojaškemu bobnarju, ki jim je prišel naznaniti neko uradno sporočilo, iztrgali boben, ga zajahali in tako odpeljali čez šentjakovski most v ljubljansko mesto. Gosposka je za kazen določila vojaške nabore, polovila in potrdila skoro vse krakovske fante, ki so morali oditi v vojaško službo, ki je takrat trajala 20 let.

V tem okolišju se je nastanil njegov oče in izvrševal svojo obrt. Drugegače pa »je rajal marsikatero noč, imel je lep bariton in bil je izboren plesalec. Tako je veseljačil toliko časa, dokler ga ni zadela usoda, da ga je v veselem trenutku zalotila izkušena, mlada vdova Krakovčanka«, kakor piše dr. Henrik Tuma. Z njo je imel dva otroka. Kmalu po njeni smrti se je oženil drugič s trdo Dolenjko iz občine Police nad Višnjo goro. Z njo je imel osem otrok, med njimi tudi Henrika, ki se je rodil 9. julija 1858. leta. Po njej je dobil Henrik trdo, vztrajno plat svojega značaja. Dočim je bil oče velike, močne postave, je bil po naravi dobrodušen, mati pa majhna, a zato tem odpornejša. V svoji trdosti tudi na vero ni nič dala. »Delaj, pa uči se,« je govorila Henriku. Njena mati pa je vzbudila v njem, ko se je mudil na Dolenjskem, smisel in ljubezen do življenja preprostega ljudstva. Tako mu je razlagala raznovrstne običaje, mu pela stare narodne

*) Družina velikega pokojnika mi je dala na vpogled njegove spomine »Iz mojega življenja«, ki jih je diktiral v zadnjem času pred smrtjo in jih, žal, ni mogel več dokončati. Za to prijaznost se njegovi družini tudi na tem mestu najiskrenejše zahvaljujem. Njegovi spomini so najbogatejša in najzanimivejša avtobiografija od vseh slovenskih mož. Zato upajmo, da njegovo življenje skoro izide v knjigi.

pesmi in pripovedala narodne pregovore kakor: Pravica se za durmi joče, krivica pa pri mizi ropoče — Lačen je, da bi gada snedel — Pijancu se moraš s celim vozom umakniti itd.

Šola

Na učitelje ima Tuma več slabih kakor dobrih spominov. Najbolj je ljubil petje in glasbo. Zato se je vpisal tudi v Försterjev pevski zbor. Ko je bil v tretji gimnaziji, se je očetu, ki je prvotno zaposloval 12 pomočnikov, začelo slabo goditi. Henrik se je v šoli skregal s profesorji in se namenil, da pojde za mornarja. Ali čez teden dni je moral na svojo veliko žalost in jezo nazaj v šolo. Prišel je obiskovati gledališče, zanimal se je za literaturo in postal je navdušen telovadec. Ljubljana je bila tedaj popolnoma nemškutarska, slovenske narodne zavesti skoro ni bilo. Tuma pa je bil slovenski narodnjak. To je pokazal večkrat tudi v šoli. Z nekaj tovariši je sklenil, da razbijejo okna na stanovanju nemškega profesorja; tovariši so ga zapustili, eden ga je pa celo ovadil dotičnemu profesorju. Tuma je sam izvršil sklenjeno. Profesor ga ni kaznoval, temveč je izjavil pred vsem razredom, da ve, kdo mu je razbil šipe, ali on dotičnega ne bo kaznoval, ker je on edini držal besedo in jo tudi izpolnil. Tuma v svojih spominih z bridkostjo omenja hlapčevstvo slovenskega človeka in pravi: »Tako sem imel iz šole žalostno izkušnjo, da so me slovenski profesorji preganjali zaradi moje prostorečnosti in upornosti, dočim so nemški profesorji poznali mojo inteligentnost.«

Ko se je doma poslabšal gmotni položaj, je moral na učiteljišče, da bi si čim prej sam služil kruh, ker za nadaljevanje gimnazijskih študij ni bilo denarja. Učiteljišče je kmalu dovršil in kot osemnajstletni fant 1876. l. postal

učitelj

v Postojni. Tu je prvič pokazal svoj vzgojni talent. Odpravil je šibo in vse podobne kazni. Njegovi učenci so bili najboljši. Vzljubili so ga tudi njihovi starši, ki jih je obiskoval, se z njimi posvetoval o njihovih otrokih in jim vedno svetoval, naj nikdar s šibo ne vbijajo otrokom ljubezni do učenja. Njegove vzgojne uspehe so priznavali vsi, tako tudi sam katehet Razpet, s katerim sta postala dobra prijatelja, čeprav se v verskih vprašanih nista nikdar razumela. Tuma mu je na vsa verska prigovarjanja odvrnil: »Vi stojite v nedeljo v svilenih in pozlačenih oblekah, v kadilu in dišavah pred božjo sliko, jaz pa ležim tam visoko pod sinjim nebom vrh Javornika in moja duša se izgublja v to širjavo. Vi imate svojega boga, jaz pa svojega.«

V prostem času se je kolikor mogoče izogibal družbe svojih tovarišev, ki so po običaju naše inteligence na deželi posedali, kvartali in kvantali v gostilni. Hodil je v naravo, se zanimal za živalstvo in rastlinstvo. Tako je zbral okrog 100 vrst kriptoganov in okoli 1.000 vrst kraških rastlin. Prehodil je vse notranjske hribe in doline in raziskal mnogo jam. Tako je Tuma bržkone prvi slovenski jamar.

Neki slovenski učitelj ga je ovadil oblasti, da je hud Slovenec, da je proti Avstriji itd., in na podlagi te ovadbe je bil odpuščen iz službe radi antipatriotičnega mišljenja in delovanja. Torej zopet slovensko denunciantstvo! Ko je povedal otrokom v šoli, da jih ne bo smel več učiti, je bridko jokal ves razred. Tudi domačini so se z bridkostjo poslovili od priljubljenega učitelja.

Nato si je nekaj časa služil kruh pri švicarski družini Progler v Trstu. Pri tem se je naučil francoščine in angleščine, pripravljaval se je za gimnazijsko maturo, ob prostem času, kolikor mu ga je pri vsem tem ostalo, je pa delal izlete v tržaško okolico. Ko je napravil gimnazijsko maturo, je odšel na Dunaj na

vseučilišče,

kjer se je vpisal na juridično fakulteto, ker se na filozofsko ni mogel, kajti preživljati se je moral sam. Najprej je bil domači učitelj francoščine pri Regenu, uredniku gospodarskega dela »Neue Freie Presse«. Regen je bil liberalen Nемеc, ki je očital Slovencem reakcionarstvo in spraševal, ali je med Slovenci sploh kak svobodoljuben človek. Ker je bil Regen framazon in je imel živahne stike z Židi, je mladi Tuma tudi ta dva pojava precej dobro spoznal. Z Regenovo družino je prišel na počitnice v Mondsee v Salzkammergut in druge kraje. Kot navdušen turist je ob tej priliki prehodil in preplezal vse velike vrhove v tamkajšnjih Alpah. S slovenskimi akademiki se prvi dve leti ni družil, ker je poleg svojih študij hotel spoznati predvsem Dunaj in vse njegovo družabno življenje.

Jeseni 1883. l. se je pa vpisal v »Slovenijo«, v ukrajinski akademski klub »Bukovina« in v češki akademski »spolek«, kot gost je pa bil v srbski »Zori« in poljskem »Ognjisko«. Učil se je vseh slovanskih jezikov po vrsti, najprej češčine, ki jo je kmalu tako dobro znal, da so ga Čehi kandidirali za svojega podstarosto. Tudi rusko se je dobro naučil. V »Sloveniji« je postal tajnik, predsednik je bil Murko; v društvu je prišel prvič v hud spor s Šušteršičem, kasnejšim voditeljem slov. ljudske stranke.

Medtem se je preživljal kot domači učitelj pri grofu Welserheimu, h kateremu je zahajal v družbo tedanji ministrski predsednik Taafe, deželni glavar grof Brandis i. dr. S to družino je odšel na počitnice na Madžarsko v Tab v komitatu Somogy, dve uri južno od Blatnega jezera. Pri tem je spoznaval madžarske razmere in jezik. Od te družine je odšel k baronu Lago, s čigar otroki je odpotoval na njihovo posestvo v Galiciji, kjer je spoznal življenje poljskih plemičev in zatiranje Ukrajincev.

V vsem tem času ni domačim nič pisal; pa tudi od njih ni dobival pisem, ker se je zameril očetu, ki je naročil vsem, da mu ne smejo nič pisati. Njemu je bilo to prav, ker je hotel popolnoma spoznati tujino. Po štirih letih romanja po svetu se je vrnil k staršem v Ljubljano 1885. l. Izvedel je od njih žalostno novico, da je medtem policija zaprla njegovega polbrata (iz prvega zakona) Ferdinanda, ki je osumljen anarhizma in prevratništva presedel 10 mesecev preiskovalnega zapore. Dočim je bil Ferdinand pri sodni obravnavi oproščen, je bil glavni obtoženec Železnikar obsojen na 10 let.

Potem ko je zaman prosil za mesto odvetniškeda koncipienta pri dr. Tavčarju, ki ga je nevljudno odklonil, je dobil to mesto pri nemškem odvetniku Wurzbachu. V tej službi je bliže spoznal dr. Šušteršiča, v katerem je odkril vse prej kakor vernega katoličana. V Ljubljani mu je kmalu postalo dolgočasno in 1887. l. je odšel v Trst.

Sodnik in odvetnik

V Trstu je kmalu postal samostojen sodnik in v svojem območju je uvajal slovenski jezik. 1890. l. je postal sodnik v Tolminu. Njegov šef je bil v začetku okrajni sodnik Koršič, rojen Vipavec ali — pristaš italijanske

vladine stranke. Tuma je kljub vsem oviram in grožnjam uvajal na sodišču slovensko uradovanje in, ko je 1894. l. odšel v Gorico, je bilo tolminsko sodišče docela slovensko. Iz Tolmina je v prostem času delal izlete po Goriškem in Alpah. V čitalnici se je seznanil z mlado Marijo Gianolo, ki je postala tudi tajnica tolminske Ciril Metodove podružnice. Z njo se je oženil 1895. l., ko se je nastanil v Gorici.

Javni delavec

Naslednje leto je stopil tudi v politično življenje, ko je sprejel Gabrščkovno ponudbo, da kandidira v goriški deželni zbor. Njemu ni bila politika nikdar namen sam zase niti sport za preganjanje prostega časa, še manj sredstvo za obogatitje. S političnim udejstvovanjem je hotel predvsem vzgajati slovensko ljudstvo na Goriškem in ga osamosvojiti v vseh pogledih. Po teh smernicah se je ravnal v svojem delu v goriškem deželnem zboru, iz istih namenov je ustanovil Trgovsko-obrtno zadrugo, vodil goriško ljudsko posojilnico, ustanovil mizarsko zadrugo, prirejal nešteto predavanj in shodov in se udejeval v goriškem pevskem glasbenem društvu, v katerem so bili tedaj pevci med drugimi danes vsepovsod znani pevski in glasbeni umetniki Rijavec, Bravničar, Neffat i. dr.

Od narodno-napredne stranke ga je vedno bolj odbijala njena breznačelnost in razne osebne intrige. Čeprav je poznal Marxa in je bil po prepričanju socialist, še ni videl na Goriškem možnosti za samostojno delavsko politično in gospodarsko organizacijo. Najprej je hotel narodno-napredno stranko preobraziti v ljudsko demokratično. Ko je spoznal brezuspešnost takih poskusov in ko se je seznanil s s. Jožefom Kopačem, je 1908. l. stopil v socialdemokratično stranko. V goriškem deželnem odboru socialdemokratične stranke je ostal potem vsa leta do končane vojne.

Ko piše v svojih spominih o pogovorih s s. Kopačem in omenja svoj vstop v socialistično stranko, pripominja dr. Tuma: »Kar me je v socialdemokratični stranki vedno sprijaznilo z gibanjem, so bili mladi samouki. Naj imenujem le Regenta, Golouha, Petejana.«

V Gorici je ostal do zadnjega. Šele med hudim obstreljevanjem mesta se je začasno preselil v Lukovico na Kranjskem, kjer je bila njegova nečakinja Anica poročena s sodnikom A. Lajovicem. Iz Lukovice je odšel kmalu v Trst.

Ves čas vojne se je sestajal s sodrugi in napovedoval konec Avstro-Ogrske. S. Tuma je ostal vedno zvest protiavstrijskemu stališču jugoslovanske socialne demokracije, kakor je bilo to formulirano že v tivolski resoluciji. Zato je nastopil proti Prepeluhu in vsem tistim, ki so hoteli, da naj socialdemokrati sodelujejo pri znani majski deklaraciji, ki jo pri nas nekateri še vedno toliko proslavljajo, drugi pa ne razumejo njenega pravega namena. S. Tuma v svojih spominih obširno piše o delovanju avstrijskih Slovanov v inozemstvu, ki so delali za popolno neodvisnost Češke in Jugoslavije. Nato pravi:

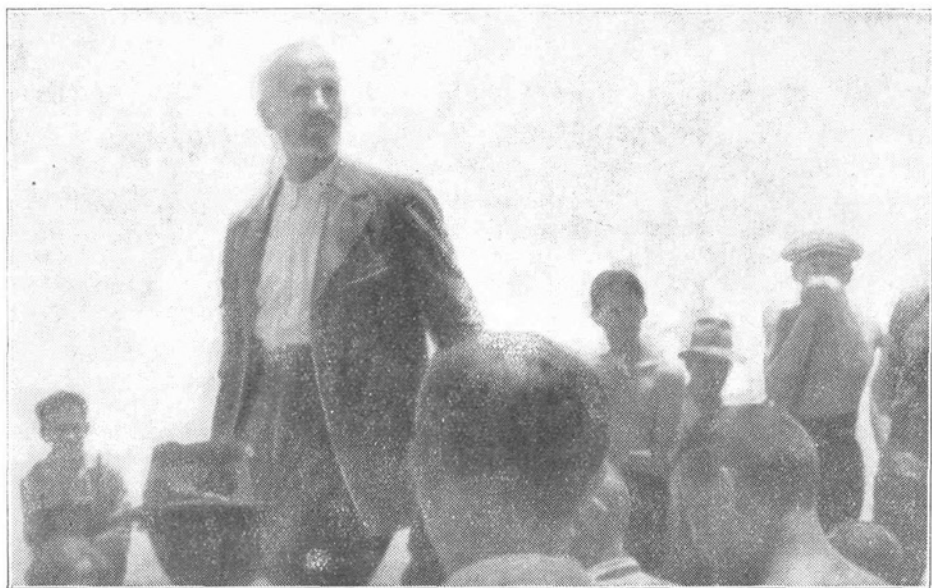
»Ko je avstrijska vlada izvedela za ta pogajanja (med zastopniki entente, Čehov in Jugoslovancev), je ponudila dr. Kreku za Slovence samoupravno skupino v okviru habsburške države in enako poslancu Stančku za Čehe. Dr. Krek je torej svojo jugoslovansko deklaracijo storil ne samotvorno, marveč po iniciativi avstrijske vlade. Tako tudi razumemo, zakaj je avstrijska vlada pustila razbrzdano agitacijo za deklaracijo, ki je bila objavljena v interesu habsburške monarhije, po iniciativi avstrijske vlade.«

Ob koncu vojne je bil s. Tuma za to, da socialisti v Trstu nekaj odločilnega ukrenejo. Zgodilo se ni nič. V vsem tem času je bil na levem krilu stranke. Ko pa se je socialistična stranka Italije z livornskim kongresom razbila s tem, da je bilo sprejetih znanih 21 moskovskih tez, je izstopil iz stranke z izjavo: Čas revolucije je začasno zamujen. Z 21 tezami se razbija potrebna enotnost gibanja; v praksi se revolucionarno formulirane teze ne bodo mogle izvršiti, ampak se bo le olajšal pohod fašizma radi razkola v delavskih vrstah.

Kljub vsemu je hotel ostati v Italiji. Ko se mu to ni posrečilo, je moral 1924. leta zapustiti Gorico in oditi v Ljubljano. Težko se je poslovil od Gorice, saj je 48 let svojega življenja in dela pustil na Goriškem in Primorskem. Kljub temu, da je takorekoč zrasel z goriško zemljo in tamkajšnjim delovnim ljudstvom, je moral Tuma z bridkostjo zapisati v svojih spominih: »In vendar sem postal tujec in kot tujec prišel nazaj v svoje rodno mesto Ljubljano.«

V desetih letih bivanja v Ljubljani se v političnem življenju ni udeleževal. Pač pa se je z vso ljubeznijo posvetil tistim delavskim organizacijam, ki so zbirališče in vzgojno središče vsega razredno-zavednega delavstva za ustvaritev novega, enotnega prerojenega delavskega gibanja. Zato je postal tudi centralni predsednik »Svobode«, v kateri je pripomogel, da je preko frakcijskih političnih sporov postala zopet prava delavska izobraževalna organizacija. V priznanje tega njegovega dela smo ga izvolili za častnega predsednika »Svobode«. Od vseh delavcev v »Svobodi« je edino njega doletela ta čast. Ko je ljubljanska »Svoboda« proslavljala njegovo 70 letnico, je bil ves vzradoščen nad njenim napredkom. Vedno do zadnjih dni svojega življenja se je rad odzval povabilu »Svobode«, da je šel predavat med naše delavstvo, ki ga je povsod čislalo kot najboljšega predavatelja. Tudi naši reviji je vedno pošiljal svoje prispevke.

Vidno zadovoljen je bil, ko si je delavstvo ustanovilo tudi svojo plansko organizacijo »Prijatelj Prirode«, ki mu je postal tudi prvi pred-

sednik. Tuma je bil v SPD in »Skali« kot alpinist, ali pri »Prijatelju Prirode« je pa bil s srcem in ljubeznijo. Kakor je bil samotar, kakor je najrajši sam hodil po planinah, se je rad pridružil marsikateremu našemu izletu in se veselil z delavci v prosti naravi. Vsak izlet z delavci je porabil za ljuzgojne namene in kot Kristus nam je govoril marsikako lepo pridigo na gori.

Sicer je urejeval svoje spise in pripravil mnogo gradiva, ki bo z objavo še bolj pokazalo ogromno delo in celotni značaj tega najsamoniklejšega Slovenca. Delal je do zadnjega in sredi dela ga je pograbila smrt 10. aprila.

Zadnje besede, ki jih je spregovoril pred smrtjo, so bili verzi iz francoske revolucionarne himne. S petjem marseljeze je odšel v večnost!

Šest sinov in ena hčerka je zaplakala za njim, za katerim žalujemo desetisoči, ki vidimo v njem vzor velikega borca za človečanstvo in svobodo.

V okviru ene same razprave v naši »Svobodi« je nemogoče dovolj oceniti vse njegovo delo. Saj Tuma je bil filozof, filolog, zgodovinar, pravnik, naravoslovec, nacionalni ekonom, kdo bi obsegel vse to! Zato naj danes omenim predvsem njegovo razmerje do socializma.

Tuma in socializem

Dr. Henrik Tuma je zrasel v času, ko pri nas še ni bilo industrijskega delavstva, ko je vladal še, zapozneli srednji vek, ko med Slovenci še ni bilo nobene prave narodne zavesti. Zato je prva leta svojega javnega udejstvovanja posvetil prebujenju naroda, predvsem kmečkega ljudstva. Narodno-napredni pokret ga ni dolgo zadovoljeval, ker je v njem videl praznoto, nesposobnost, da se dvigne nad prva gesla, ki so bila v početku revolucionarna, a so postala gole fraze.

Postal je socialist ne toliko radi študija Marxovih gospodarskih nauk, temveč predvsem iz svobodoljubnosti in iz hrepenenja, da se vse ljudstvo dvigne na višjo stopnjo materialne in duhovne kulture. Odločil se je za socializem predvsem kot intelektualec. Tako piše sam v 8. letniku »Naših zapiskov«:

»Noben sociolog ne more preko pojavov socializma; le čudno je, da se ogibljejo učenjaki bistva tega problema. Zame je socializem preizkusni kamen vsega našega znanja in čuvstvovanja; zame je socializem stremljenje po višjem in boljšem ne posameznega človeka, ampak človeštva. Socializem ni nič drugega, nego prikazen novodobnega življenja človeške družbe, v katerem se masa jame zavedati pomanjkanja blagostanja in še bolj pomanjkanja višjega intelektualnega življenja, da iz ploda njegovega dela uživa blagostanje le majhen krog ljudi, da ta krog ljudi ne išče vedno višjih in boljših ciljev, marveč uničuje plodove dela v razkošju... Ako nam predstavlja 19. vek tako velikansko gibanje v smeri intelekta in etike naprej, potem je socializem najimennitnejši pojav človeštva v razvoju vseobče kulture.«

Na ugovore tistih izobražencev, ki radi pomanjkanja resnične izobrazbe in radi preobremenjenosti s šolarsko učenostjo očitajo socializmu, da ne upošteva individualnosti, osebnosti, je Tuma istotam odgovoril:

»Lahko torej rečemo, da je stremljenje po višjem in boljšem, po bogatejši individualnosti dobilo izraz v

socializmu in da gre pot do višje individualnosti skozi njega... To je končno visoka pesem socializma — ideja solidarnosti in svobodne individualnosti ob enem.«

Tuma takozvan dogmatičen marksist ni bil ali kakor sam pravi: »Noben izobražen človek ne more biti dogmatik, tudi ne more trditi, da je Karl Marx postavil svoje teze za neizpremenljive. Ali vsak učenjak, ki se vglubi v študij Marxa, mora priznavati, da je Marx prvi razumel gibanje delavskih mas v bistvu, razumel socializem v bistvu.«

Slovenski socialni demokraciji je priporočal, naj se ne omejuje samo na delavstvo, temveč, da mora najti pravi jezik in pot tudi do slovenskega kmeta, obrtnika in inteligenta.

Tuma je prisojal socializmu tudi prvo vlogo v reševanju jugoslovanskega nacionalnega vprašanja. Zanj je bila narodnost sociološki pojav, ki ga socializem nikakor ne taji. »Narodnost, katera je izražena po skupni kulturi in skupnem stremljenju po politični moči, je tudi socialistu obstoječ pojav človeške družbe. Ali socializem pravi: »Narodnost nam mora biti človekoljublje«, in nič drugega ni internacionalizem kakor to, da mora narodnost predstavljati ne nasprotja narodov, marveč vzporednost in človekoljubnost.«

Konkretno o jugoslovanskem nacionalnem vprašanju je v 9. letniku »Naših Zapiskov« zapisal:

»Socialnodemokratska stranka predstavlja povsod na svetu in tudi med jugoslovanskimi narodi združujoči element delovnega ljudstva, ki ne pozna historizma, nacionalizma, dinastičnega čuvstva in je interkonfesionalno. Zato lahko brez drugega rečemo, da je stranka, ki je po svojem bistvu edino mogoča, za bodočnost poklicana za oživotvoritev jugoslovanske ideje, delavska socialdemokratska stranka.«

Za debele knjige je Tumovega gradiva o raznih konkretnih vprašanjih in o razmerju socializma do njih. Nismo se vedno vsi strinjali z vsemi njegovimi nazori, marsikatero polemiko je vzbudil, ali vedno smo cenili in cenimo v njem enega največjih slovenskih intelektualcev in značajev, ki je vztrajno iskal pot v svobodo in višjo obliko človeškega življenja. Zlasti ponosni smo mi »Svobodaši«, da pripadamo gibanju, ki mu je več let načeloval večni iskalec resnice in revolucionar s. dr. Henrik Tuma.

Sol, Naš dan

Še slišim odmev grmenja korakov
in množice pesem, vihar.
Še čutim drhtenje srca, radosti
in bratske zavesti izraz,
rítma udar, žar misli, ideje moči.
Še čutim, kako je od cest in tlakov
vsega sveta v mogočen požar
šinila iskra in slutnja je bila pohod,
ne samo sprevod, pohod v novi, naš čas.

Toda saj sanjam, strmim v privid,
tišina je strašna, da slišim srce,
kakor da strojnica poka na cesti.
Vse kameni molčeče kot zid,
sleherni se je ustavil korak,
sleheri glb okamenel je v pesti
in tudi kri tlak molčeče poji
kakor rdeč led, led, led — kri!

Prazne so ceste vsega sveta,
morda se kje nezaposleni plazi,
morda kdo lačen za kruhom še lazi
in morda z gnevom se davi —
prazne so ceste, polna srca.
Kakor da strojnica poka na cesti...
Še slišim odmev grmenja korakov
in množice pesem, vihar —
vsega sveta mogočen požar
v nas je zdaj pesem okrvavljenih tlakov.

V nas je, v nas je izraz,
ne blazen, ne prazen privid —
na ledu rdečem rdeč je odsvit.

Ivan Kličar, Evropa brez miru

Skoro brez primera v zgodovini je razgibanost mednarodnih odnosov, kakor vlada trenutno v Evropi. Državniki in diplomati hite iz prestolice v prestolico, konferenca sledi konferenci, mreže paktov postajajo vedno bolj goste in nepregledne. Vsi odgovorni državniki govorijo o miru in samo o miru in vendar je miru vedno manj na svetu. Zdi se, da je zavladovalo med narodi zopet ozračje, polno nezaupanja, sumničjenja in bojazni kakor pred l. 1914. Milijoni se v strahu izprašujejo, kaj bo prinesel naslednji dan. Ali se naj katastrofi gospodarske krize pridruži še večja v obliki svetovne vojne?

Država, ki je v prvi vrsti povzročila nemir in splošno negotovost v Evropi, je Nemčija, kjer praznuje stari pruski duh svoje vstajenje v znaku kljukastega križa, rabeljske sekire, paradnega koraka in omotične vznemirjenosti malomeščanskih množic, ki so izgubile razsodnost. Zunanjepolitično udejstvovanje Nemčije je čudovito v skladu z načeli, ki jih je razodel Hitler v knjigi »Mein Kampf«. Na srečo človeštva dejstva demantirajo skoro dosledno vse predpostavke, na katerih je gradil Hitler svoje načrte. Naj omenim nekatere misli iz knjige, ki je tako pomembna za razumevanje današnje nemške politike. Srednjeveška Nemčija je poznala dve smeri prodiranja, na jug v Italijo in na slovanski vzhod. Hitlerju se zdi prvi pravec usoden za veličino Nemčije in priporoča drugega. Toda tu je na poti Rusija. Hitler njene moči ne ceni visoko, kajti izgubila je vsled revolucije svojo vodilno plast, se v rasnem oziru razkrajala in je izročena židovskemu vodstvu. Glede vrednosti prejšnje caristične vodilne plasti poznavalci ruskih razmer sicer niso istega mnenja, vendar to Hitlerja ne moti. O škodljivosti židovskega vodstva se pa strinja s »Slovencem« — ki je nedavno ravno na podlagi nemških carističnih virov proglasil zelo širokogrudno vse pomembnejše boljševiške voditelje za Žide, če ne od očetove, pa vsaj od materine strani. Kaj je hotel s tem dokazati, ni bilo prav jasno, ko vendar vemo, da je celo Odrešenik z vsemi apostoli pripadal izvoljenemu narodu. To samo mimogrede, da opozorim na žalostno dejstvo, da celo »Slovenec« podleže včasih novodobni poganski miselnosti, ki jo sicer tako pobija. Hitler je torej mnenja, da Nemčija na vzhodu ne bo zadela na nepremostljive ovire. Toda Francija v svoji zlobi ne da Nemčiji prostih rok za njeno poslanstvo na vzhodu. Odgovor je jasen in ga navajam doslovno: Francijo je treba uničiti. To popolnoma zasluži, saj tudi ona greši proti rasni čistosti in postaja vedno bolj zamorska (verneger). Naravna

zaveznika proti Franciji vidi Hitler v Angliji in Italiji. Smotrena nemška politika mora storiti vse, da jih pridobi za svoje cilje. Obračun z boljše-
viško Rusijo potem ne bo težak, saj je industrijsko tako slabo razvita, da
ne more producirati motorjev, ki bodo v bodoči motorizirani vojni odlo-
čilne važnosti. To so glavne zunanjepolitične misli Hitlerja, ki jih seveda
še podrobneje utemeljuje. Na prvi pogled je razvidno, da ves zunanje-
politični program visi v zraku, ker so že predpostavke napačne. Vendar
je knjiga »Mein Kampf« še danes biblija narodnega socializma, ki jo mora
poznati vsak pravi Nемеc, in zato je na mestu, da si ogledamo dejstva, ki
so prekrizala načrte »voditelja«.

Ko je Hitler prevzel pred dvema letoma oblast, je zunanjepolitični po-
ložaj postal takoj kritičen. Tik pred usodnimi volitvami, ki so mu dale
vso oblast v roke, je imel v Königsbergu velik govor, v katerem je ape-
liral na nemške nacionalistične instinkte že z izbiro kraja samega, ki leži
v vzhodni Prusiji, ki je ločena od matere Nemčije po proslulem koridorju.
Razmerje s Poljsko je postalo zelo napeto, dobro so tukaj čutili ost. Hitler
se je ustrašil in dal pomirjevalne izjave v takem obsegu. Ko se je tako
zavaroval pred presenečenji na vzhodu, se mu je moral zdeti zunanjepoli-
tični položaj ugoden. Računal je lahko na fašistično Italijo in v znatni meri
tudi na naklonjenost Anglije, ki je v duhu evropskega ravnotežja v po-
vojnih letih ponovno podprla Nemčijo proti Franciji. Da se je razmerje
z Rusijo takoj poslabšalo, je bila logična posledica Hitlerjevega nastopa,
ki se je proglasil za čuvarja evropske civilizacije pred nevarnostjo bolj-
ševizma. Zato pa je bil prepričan, da ga bodo podpirali v Angliji vplivni
krogi okoli petrolejskega kralja Deterdinga in časopisnega magnata lorda
Rothemera, ki so si itak želeli križarske vojne proti Rusiji.

V tej ugodni situaciji pa so sledile politične napake, ki kažejo, da
ima Hitler v zunanji politiki nesrečno roko. Hotel je dobiti tukaj vidne
zunanjepolitične uspehe. Prvi plen naj bi bila Avstrija. Toda tukaj je zadel
na odpor Vatikana in Mussolinija. Znano je, da je Hitler upal pridobiti
Mussolinija z osebnim razgovorom, prepričal pa se je samo, da Mussolini
Avstrije noče izpustiti, in tako se je sestanek končal z obojestranskim raz-
očaranjem. Očitno je pripravljal sunek proti Rusiji, odtod ljubeznivosti na
račun Japonske in zблиžanje s Poljsko. Poljska je seveda s hvaležnostjo
sprejela desetletni pakt o nenapadanju, izpopolnjen s prijateljsko pogodb-
bo, kajti s tem je silni pritisk od zapada pojenjal. Vendar kakor kažejo
zadnji dogodki, si je ohranila v glavnem proste roke in je zelo dvomljivo,
če se bo v protisovjetski politiki dala vpreči v Hitlerjev voz. Nespreten
korak je bil tudi izstop iz Društva narodov, ki ga je storil Hitler v duhu
narodnosocialistične demagogije, ki je že od nekdaj prikazovala Društvo
narodov kot ustanovo, ki naj ovekoveči versajski mir. Dosegel je samo, da
je vskočila v Društvo narodov Rusija, ki je s tem dobila važno politično
postojanko. Zaman je nemška diplomacija poskušala zadnji hip preprečiti
vstop Rusije v Društvo narodov. Nemčija je z nespretno politiko prisilila
celo Anglijo, da je zavzela stališče proti njej, čeprav je Anglija storila vse,
da ohrani tudi pri nevšečnih korakih Nemčije vlogo posredovalca. Že iz-
stop Nemčije iz Društva narodov Angliji ni bil po godu, kajti Društvo nar-
odov je za angleške interese zelo koristna ustanova. Načelno protirusko
stališče Nemčije se zdi Angliji hvalevredno in zato ne more imeti nič proti
remu, da je Nemčija važen vojaški faktor. Vendar Anglija želi pustiti Nem-
čijo na vzhod samo takrat, ko bo to v njenih interesih. Trenutno Anglija
Rusijo do neke meje celo potrebuje za pritisk na Japonsko, ki kot velika

gospodarska in vojaška sila ogroža angleški imperij v Aziji. Neprijetno so dirnile ob priliki obiska lorda Simona nemške zahteve o vrnitvi kolonij in napoved oboroževanja na morju. Kakor smo videli, je Hitler v dobi, ko je bil še malopomemben strankarski voditelj, pisal o tem, da je treba Francijo uničiti kot politično silo. Tega seveda Anglija ne bo nikdar dopustila. Baldwinove besede, da je meja Anglije ob Renu, so dovolj jasne. Priključitve Avstrije po Nemčiji noče niti Francija, niti Italija in zato se ji upira tudi Anglija, ki se boji vojne, ki bi utrla boljševizmu pot v Evropo. Nemški ekspanziji je torej zaprta pot na zapad in jug, na vzhod pa odprta samo po predhodni odobritvi Anglije. Tudi po rusko-francoski zvezi se na tem položaju ne bo ničesar spremenilo, kajti Lokarnska pogodba ne ščiti samo Francije pred Nemčijo, temveč tudi obratno. Francija sme pomagati svojim zaveznikom na vzhodu samo tedaj, če bo to dovolila Anglija, ki je glavni garant Lokarnske pogodbe. Kakor velikokrat v preteklosti drži Anglija tudi sedaj ključ evropske politike trdno v svojih rokah.

Iz navedenega je razvidno, da zunanjepolitični položaj Nemčije ni ugoden. Težko bo izvesti vsenemški in vzhodni program, ki ga je napovedal Hitler v svoji knjigi. Kakor v zasmeh je Rusija postala velika vojaška sila z moderno motorizirano vojsko. Hitler se lahko tolaži v trenutni politični osamljenosti vsaj z enim velikim uspehom: Nemčija se lahko sedaj odkrito in neomejeno oborožuje! Da je obseg oboroževanja zares ogromen, kaže že silen porast v produkciji železa, jekla in aluminija. Vsa vzgoja hoče posredno ali neposredno ustvariti dobrega vojaka, ki ga odlikuje slepa pokorščina prav v duhu vrhovne zapovedi proslulega pruskega kralja Friderika Viljema: Nicht rasonieren! Najljubše opravilo Hitlerjeve mladine je streljanje z malokalibrsko puško in marširanje v kolonah, kjer nosi vsak nahrbtnik z 20 do 30 kg teže. Najvišji vzgojni ideal je mladenič z močno muskulaturo, z razvitim črednim instinktom in z globokim prezirom do razglabljanja in razmišljanja. Materielno podlago za bodočo motorizirano vojno pa naj da intenzivno pospeševanje avtomobilске produkcije in sistematična izgradnja avtomobilskih cest. Veliki učitelj Macchiavelli je napisal: Dober vladar mora skrbeti za dobro vojsko in dobre zaveznike. Prvo je važnejše, kajti vladar z dobro vojsko bo imel tudi dobre zaveznike!

Prihodnjost bo pokazala, če se bo Nemčija dala preustrojiti v novodobno Šparto. Ovire psihološke in materielne narave ne bodo izostale. Proti običaju kulturnih držav letošnji nemški državni proračun ni bil objavljen. Nemčija financira svoje silno oboroževanje s pomočjo notranje zadolžitve, kakor je to delala med svetovno vojno. Na isti način financira tudi navidezno konjunkturo, ki je itak v tesni zvezi z oboroževanjem. Tega seveda ne more trajno nadaljevati, zlasti, če izostane pričakovano rešenno gospodarsko izboljšanje.

Prišel bo čas, ko bo morala Nemčija ali omejiti svoje izdatke in se s tem izpostaviti velikim notranjim težavam ali pa udariti in si poiskati izhoda v duhu imperializma. Prva kakor druga možnost mora prej ali slej končati s katastrofo, ki bo pogoltnila režim in strla okove tlačenga nemškega proletarijata!

Pripravljajmo se na zlet »Svobode« v Celju 7. julija, ko bomo manifestirali za našo proletarsko kulturo!

O. B., Spremenjen položaj v Evropi

V svetovni vojni so zmagale tri meščansko-demokratske sile: Vel. Britanija, Francija in Amerika; bitko so izgubile tri avtokratske (danes bi jih imenovali »avtoritarne«) države: Rusija, Avstro-Ogrska in Nemčija. Tri demokratske velesile so vrgle avtokratske oblastnike v Nemčiji in Avstro-Ogrski. Usoda Hohenzollercev je bila odločena, ko je ameriški prezident Wilson izjavil, da se bo pogajal samo z demokratsko Nemčijo. Usoda Habsburžanov je bila zapečaten, ko je Wilson priznal zahtevo Čehov in Jugoslovanov po ustanovitvi samostojnih držav. Prva posledica zmage demokratskih velesil na zapadu je bila ustanovitev nacionalnih držav na razvalinah habsburške in ruske monarhije in proklamiranje republike v Nemčiji, Avstriji in Madjarski.

Kakor se meščanstvo po vsaki svoji zmagi nad avtokratskimi silami obrne proti proletariatu, ki hoče gnati razvoj preko meščansko-demokratskih mej, tako se je tudi meščanska demokracija zapadnih velesil po zmagi nad Hohenzollerci in Habsburžani obrnila proti proletarski revoluciji v srednji in vzhodni Evropi. Njena moč je držala revolucijo v Nemčiji in Avstriji v mejah meščanske demokracije, strla je madjarsko revolucijo in ustavila rusko armado ob Visli. Njen poskus, da bi vrgla tudi sovjete v Rusiji, se je razbil ob neosvojljivosti širokega ruskega prostora.

Zmagovalci v svetovni vojni so na ta način skoro v vsej Evropi do ruskih mej etabrirali režim meščanske demokracije in hkrati postavili ves ta novi meščansko-demokratski svet pod svojo nadvlado. Vel. Britanija in Amerika sta si delili gospodstvo na oceanu, Francija je pa dosegla nadvlado na evropski celini. Rusija radi državljanske vojne in gospodarskega propada ni bila več velesila, ki bi mogla soodločati o usodi Evrope. Nemčija je bila razorožena. Francija je v zvezi s Poljsko in državami kasnejše male entente postala prva gospodarica v Evropi.

Ta meščansko-demokratska sestava Evrope se je v zadnjih časih podrla. Petnajst let po Versaillesu se je versailleski sistem razbil. Meščanska demokracija, ki je dobila svetovno vojno, je izgubila mir. Francoska demokracija, ki je dosegla 1918. l. tako gospodujoč položaj v Evropi, kakor ga dotlej po Napoleonovem padcu nikdar ni imela, je prišla ob svoj prvstveni položaj, ne da bi se potočila kapljica krvi.

Kako je prišlo do tega?

Kapitalizem povojne dobe, vržen iz tirov po vojnih posledicah, moten po tributih, ki so jih zapadne velesile naložile mladi nemški demokraciji, je zašel v hude krize, ki so jih le začasno prekinjale kratke periode stabilizacije gospodarstva. Razredna nasprotstva, poostrena po gospodarskih pretresih povojnega časa, so razbile mlade meščansko-demokratske režime. Buržuazija, nezadovoljna s tem, da bi vladala pod kontrolo ljudstva, je po vrsti postavljala avtokratske režime v Italiji, na Madjarskem, Poljskem, v Nemčiji, Avstriji in baltskih deželah. Teren, ki si ga je osvojila meščanska demokracija radi svetovne vojne, je bil v nekaj letih izgubljen.

Roko v roki s propadanjem meščanske demokracije se je krepil odpor proti nadvladi francoske demokracije na evropski celini. Razbila se je tudi enotna fronta meščansko-demokratskih velesil, ki so diktirale versailleski mir. Anglija in Italija sta skušali omejiti vpliv Francije v Evropi. Včasih sta podpirali odpor premaganih držav, zlasti Nemčije proti versailleskemu sistemu. Velika Britanija je večkrat podpirala Horthyja, fašizem in celo

nemški nacionalni socializem. Končno se je še Poljska odrekla zavezništvu s Francijo.

Versailleski mir je naložil Nemčiji težka reparacijska bremena. Dawesov in Youngov načrt sta v astronomskih številkah določila tribute, ki bi jih morala plačevati Nemčija skozi več generacij. Zapadna buržuazija je vztrajala na teh zahtevah še, ko je njihova nevzdržnost postala že očitna. Šele mednarodna kreditna kriza 1931. l. je raztrgala ta program. V resnici ji Nemčija niti ni plačala nobenih tributov. Kar je plačala, si je izposodila. In kar si je izposodila, ni vrnila upnikom. Dvanajstletni boj za vojno odškodnino je rodil samo en rezultat: vzbudil je, ojačil in končno do zmage dovedel nemški nacionalizem.

Trajno je bil versailleski sistem nevzdržen. Če so hoteli, da ostane Nemčija razorožena, bi se morale razoroževati tudi sosedne države. Ali vsi poskuši za mednarodno konvencijo o omejitvi oboroževanja so se izjalovili ob odporu sil, ki imajo interes na oboroževanju, in ob konkurenčnih gospodovalnih interesih raznih velikih držav. Ker se tega vozla ni dalo razvozlati z mednarodno konvencijo, so ga presekali. To nalogo je prevzel nase fašizem, ker ga demokracija ni zmogla.

Če bi zmagovalci v Versaillesu dovolili premaganim državam postavitev milice s kratko službeno dobo, bi bile te milične vojske izraz konstrukcije ljudskih sil. Ker pa so zmagovalci predpisali premaganim najemniško vojsko z zelo dolgo službeno dobo, je nastala v Nemčiji vojska, ki jo je komandiral oficirski zbor poraženih avtokratičnih krogov, jo zaprl pred vsako ljudsko strujo in jo izpremenil v inštrument restavracije starih reakcionarnih sil. Ta vojska je v okviru meščanske republike postala samostojna politična sila, ki je gnala ves razvoj vedno bolj na desno. Končno je izročila oblast Hitlerju, ki ga je hkrati spravila pod svoje nadzorstvo.

Že »avtoritativni«, na vojsko naslanjajoči se režimi Brüninga, Papena in Schleicherja so oboroževali Nemčijo. Ko je prišel hitlerizem na oblast, se je oboroževanje pospešilo. Zapaadne države, needne med seboj, si niso upale izsiliti omejitve oboroževanja, ki je nasprotovalo mirovnim pogodbam. Preden so se sporazumele, je nemško oboroževanje že tako napredovalo, da ni preostalo drugega, kakor da so ponudili Nemčiji legalizacijo mirovnim pogodbam nasprotujočega oboroževanja pod edinim pogojem, da pristane Nemčija na neko novo pogodbeno mejo oboroževanja. Hitler je pa že večkrat izkusil, kako težko se velesile sporazumeje o merah, ki bi se ukrenile proti Nemčiji, če se ona noče ozirati na predpise. Tako si je upal napraviti odločilen korak. Najprej je proglasil ustanovitev močnega zračnega bojnega brodograjskega podjetja, in ko velesile tudi proti temu niso nič ukrenile, je uvedel splošno vojaško obveznost v Nemčiji.

S tem je porušen ves versailleski sistem, nemška vojska bo pri splošni vojaški obveznosti večja in močnejša od francoske.

1918. leto je pomenilo višek v razvoju meščanske demokracije. Zmage, ki si jo je tedaj izvojevala, ni mogla trajno obdržati. Najprej so podlegle mlade demokracije, ki so nastale pod vplivom zmage zapadnih velesil. Čehoslovaška je ostala edina izjema. Potem je padla še hegemonija francoske demokracije.

Evropa se je vrnila k stari obliki »ravnotežja«: k onemu sistemu vedno kolebajočega ravnotežja sil, v katerem se tehtajo vojaške sile raznih držav. Tak sistem oboroženega miru pomeni: vojaške zveze, tekmo-

vanje v oboroževanju, prežanje vsake skupine na slabo uro nasprotne grupe in končno — vojno.

Brez ozira na našo miroljubnost, brez ozira na človečanstvo je treba tudi v razrednem interesu proletariata stremeti, da se vojna za čim dalj časa odloži.

Če pa hočemo čim dalj časa ohraniti mir, moramo biti tudi za sredstva, ki ga morejo ohraniti, to je koalicija sil, katerih vojaška premoč prisili do miru tistega, ki hoče vojno. Mi vemo, da je vsaka koalicija labilna. Mi moramo vedeti, da nasprotujoči si gospodovalni in imperialistični interesi onemogočajo vsako trajno zvezo. Ali podpirati je treba vsako koalicijo proti vojni, ker po konkretnem razmerju sil je važno, da se pridobi zaenkrat vsaj na času, če se že vojne trajno ne bi dalo preprečiti.

Zoltán Rónai, Nasprotstva v madjarski kontra-revoluciji

Gömbös je razpustil stari madjarski parlament. Boj med Bethlenom in Gömbösem se je končal začasno z Gömbösevo zmago. Ali pomenijo ta trenja kakšno spremembo v sistemu madjarske kontrarevolucije?

V madjarski reakciji so fašistovski elementi vedno igrali vlogo, katere važnost je bila različna v posameznih dobah. Med najaktivnejše moči kontrarevolucionarnih organizacij so vedno spadali priseljenci in begunci iz krajev, ki so se po svetovni vojni ločili od Madjarske. Tu vidimo, da taka emigracija po svoji ogromni večini povsod igra reakcionarno vlogo. Med temi madjarskimi begunci iz »neosvobojenih« krajev je tudi mnogo takih — kot na primer bivši minister grof Teleky — ki so si za denar kupili potrdilo o izgonu iz »neosvobojenega« kraja, da morejo na Madjarskem igrati vlogo narodnih mučnikov. Agitacija teh elementov je bila vedno skrajno demagoška. Da bi se prikupili ljudem, so zahtevali tudi agrarno reformo. Drugače so uganjali antisemitsko gonjo. Ko se je reakcija utrdila, ko je finančni kapital sklenil sporazum z aristokracijo, je bil pokopan tako antisemitizem kakor agrarna reforma. Da si zagotove oblast nad državo, so odpravili tajno volivno pravico, ki je ostala samo še za 46 poslancev, ki se volijo v velikih mestih. Zgornja zbornica z močnim zastopstvom Habsburžanov, aristokracije in visokega klerusa dopolnjuje zakonodajo te monarhije, ki ni monarhija, ali je mnogo bolj absolutistična država od vsake monarhije.

Vodilna glava v dobi konsolidirane reakcije je bil grof Bethlen. Več nego deset let je vladal kot ministrski predsednik in v tem času je državni upravitelj Horthy stal bolj v ozadju. Potem je v državnem proračunu in gospodarskem življenju prišla do izraza huda agrarna kriza in Bethlen je odstopil v veri, da mu bo prihranjeno mesto ministrskega predsednika dotlej, ko se bo njemu zazdelo, da se zopet povrne nanj.

Njegov prvi naslednik grof Károlyi, čigar zahteve po narodni štedljivosti — skromne postne pridige — je javnost zelo nejevoljno sprejela, se je moral kmalu umakniti bivšemu vodji madjarskih fašistov generalu Gömbösu.

Od Gömbösa je vsa kontrarevolucija pričakovala dvoje. Kot zastopnik armade naj bi pokazal moč, kot izkušen demagog pa naj bi s frazami

in obljubami uspaval množice. Gömbös je v prejšnjih časih stopil na plan kot oznanjevalec neke reformne dobe, kot sovražnik korupcije, ali kakor jo je on imenoval »bácsi-gospodarstva«. Nastopal je proti zlorabam nekaterih kartelov, ali zavzemal se je za »nesebične« kartelete, bil je za to, da madjarski junaki dobé zemljo, ali bil je proti vsaki agrarni reformi. Čutil se je kapitalista in se je zato odvrnil od antisemitizma. Gömbösa, ki je uporabljal take fraze, je pozdravila vsa kontrarevolucija od belega terorista Héjjasa do liberalnega Žida Pavla Sándorja.

Polagoma se je poostrovalo nasprotstvo med Bethlenovim in Gömbösovim krilom. Ta nasprotja so povzročale osebne ambicije, klike v vladni stranki in različnost političnih metod.

Za desetletne Bethlenove diktature sta se izdali dve milijardi za tajne vojaške formacije, v nekaterih ministrstvih, zlasti v ministrstvu za »narodno blaginjo«, ki ga je vodil prelat Vass, se je razpasla še za madjarske pojme prehuda korupcija. Gömbös je odkrival posamezne škandale in tako pripravljaj Bethlenov padec.

Gömbös je pripravljaj ta padec v okviru same tedaj še enotne vladne stranke. Bethlen se je v stranki naslanjal na aristokrate, kmetiške plemiče, visoko birokracijo, bogate židovske buržuje in je tako vedno imel večino v poslanskem klubu stranke. Gömbös je pa hotel med množicami ustvariti podlago za reakcionarno politiko, pri čemer je imel namen, da bo hkrati vrgel tudi Bethlena. S svojim delom po deželi je priklical iz tal »elitno gardo« starih, nezadovoljnih in mladih, še ne nasičenih elementov.

Tako preoblikovana vladna stranka s fašistovskim obeležjem se je po političnih nazorih in socialni sestavi nevarno približaj drugi strankarski organizaciji takozvanih »malih poljedelcev«, ki jo vodi Tibor Eckhardt. Ta stranka, ki je sicer pod vodstvom plemstva, pa koketira z agrarno demagogijo, se smatra kot zadnja rezerva madjarske kontrarevolucije. Gömbösu se je zdelo, da je položaj dozorel za zvezo s to »zadnjo rezervo«. To pa se je moglo zgoditi le tedaj, ako se je lotil najboljšega madjarskega vprašanja — agrarnega problema. V čem obstoji na Madjarskem

agrarno vprašanje?

Na Madjarskem je po neuspešni revoluciji veleposestništvo ohranilo vso svojo oblast. Madjarska poljedelska zemlja obsega 15,932.418 katastralnih oralov (1 kat. oral = 0.575 hektarja); 3,778.567 oralov pripada 1.644 veleposestnikom, od katerih ima vsak nad 1.000 oralov; 2,739.272 kat. oralov pripada 6.332 veleposestnikom s posestvi od 200 do 1.000 oralov. Več kakor 40% poljedelske zemlje pripada manj nego 8.000 posestnikom. Število hlapcev, poljedelskih delavcev in kmetičev s kmetijami izpod 10 oralov, je pa skupaj z družinskimi člani 3,200.000. V posameznih okrajih je prepad med aristokratsko bogatijo in ljudsko revščino še globlji: v komitatu Fejér imajo veleposestniki 48.8% vse zemlje. V tem komitatu je veleposestvo družine Eszterhazy s 329.000 orali. Aristokracija je strašno razburjena nad tem, da bi se sploh načelo agrarno vprašanje.

Gömbösovo krilo na smatra, da je le treba nekaj ukreniti, če se hoče madjarska reakcija obdržati — treba je vsaj peska nasuti ljudem v oči. Kajti poleg bede na deželi narašča nezadovoljnost v mestih, kjer se množi zlasti brezposelna inteligenca. Revni sinovi takozvanih srednjih slojev —

54% madjarske akademske mladine prejema državno podporo — po vseh študijah ne najdejo nobenega mesta. Ta mestna inteligenca je v svoji materialni bedi in nezadovoljnosti odkrila bedo vasi. V njenih vrstah se govori o

treh milijonih madjarskih beračev,

o madjarskih bosjaki — 9 milijonov madjarskih prebivalcev si kupi na leto 4 milijone parov čevljev — govori se mnogo o usodi poljedelskih delavcev, ki so 1926. l. prejeli še 4 penge dnevne mezde, l. 1934. pa niti po 1 peng ne. Od jeseni do pomladi živé poljedelski delavci samo od prazne koruze, število brezposelnih poljedelskih delavcev se ceni na 300.000 — prehrana na Madjarskem je padla pod nivó vsakega kulturnega naroda.

Velik del vseučiliške mladine izvira iz vasi, drugi del se vrača v vas — madjarske narodnike imenujejo te študente — in vidi strašno sovraštvo kmetov do gospode in delovanje raznih verskih sekt tam, kjer je vsako politično udejstvovanje onemogočeno.

Različne mladinske organizacije, kakor »Turul«, »Reformna generacija« poudarjajo vedno češče zahtevo po ureditvi agrarnega vprašanja; to vpliva aristokraciji strah, ki močno vpliva na Gömbösevo fašistovsko krilo madjarske reakcije. Gömbös in Eckhardt čutita, da morata rešiti kontrarevolucijo le, če ne izgubita oblasti nad to mladino.

V zadregi nad vsem tem udarjajo Gömbösevcí na boben nacionalističnega šovinizma, ki pa je tudi zablodil v zagato po francosko-italijanskem sporazumu. Zato se vprašujejo zdaj, če se ne bi orientirali na Berlin in Varšavo, kar pa je tudi zelo težavno. Tako postaja položaj za madjarsko kontrarevolucijo vedno kočljivejši.

Celjskega zleta se morajo udeležiti tudi mali kmetje, da se seznanijo z našimi stremljenji; zato ponesite glas o njem v poslednjo našo vas!

Dvignimo članstvo »Svobode«, kajti uspeh socializma je odvisen od tega, če ga nosijo velike ljudske množice.

Za vsakega pravega »Svobodaša« naj velja načelo, da pridobi do celjskega zleta vsaj dva nova člana »Svobode«.

Knjige in knjižnice

Cankarjeva družba.

Letošnji knjižni del Cankarjeve družbe je bil izredno bogat. Poleg koledarja smo dobili še štiri knjige, in sicer: dva dela Beerove »Zgodovine socializma in socialnih bojev«, ruski roman pisatelja Nizovoja »Pod severnim nebom« in zaključni del Molekove triologije: »Sesuti stolp«. O vseh imenovanih knjigah želim dati kot delavec svoje mnenje. Povdarjam že v začetku, da je za delavce, posebno za tistega, kateremu je marksizem res duševni vodnik, najboljša knjiga Beera »Splošna zgodovina socializma in socialnih bojev«. V nji bo našel vse, sploh pa sijajne zglede, kako se je že vršila v davnem času borba v smislu socializma. Vsak delavec bi se moral zavedati globokega pomena te študije in jo z zanimanjem preštudirati.

Koledar C. D. 1935. Koledar se začne s parolo »Boj proti fašizmu«. V tem duhu je tudi pisan odlomek iz romana, katerega je napisal Walter Schönstedt. V njem vidi delavec prav jasno razmere v »kulturni« fašistični Nemčiji.

Angela Vodé je prispevala razpravo »Fašizem in žena«. Tu pokaže zlasti trpljenje žen v fašistični Italiji in Nemčiji. (A. Vodé je napisala sijajno knjigo o ženskem vprašanju »Žena v sedanjih družbi«, izdala revija »Žena in dom«. Vsak, ki se zanima za pereča socialna vprašanja sodobnega življenja, bi moral imeti to knjigo.)

Ignazio Silone, ki je napisal roman o fašistični Italiji »Fontamara« (izdal konzorcij »Svobode« v prevodu Talpe), je zastopan s sijajno prozo »Lisjak« in s člankom »Fašizem in katoliška cerkev«; v njem jasno pokaže skupno vlogo fašizma in cerkve, riše strašno trpljenje delavcev in kmetov pod peto fašizma.

Junaški borci avstrijske delavske revolucije, katere je klerofašistični režim obsodil na smrt, s v koledarju slikani, z njimi nam vstaja spomin na tiste dni, ko so se junaki avstrijski delavci uprli nasilni vladi klerofašizma; socialistični delavci vsega sveta jih bomo ohranili v najlepšem spominu, njihova mučeniška smrt je ponovno potrdila bitnost pravic delavskega razreda.

Socialni pesnik Mile Klopčič je prispeval dve pesmi iz svoje nove pesniške zbirke »Preproste pesmi« (izdala Tiskovna zadruga), in sicer »Ceste pred pomladjo« in »Blazni France«. Pesnik Mile Klopčič je pokazal v tej pesniški zbirki, kako globoko se je vživel v naše trpljenje, v njegovi pesniški zbirki se nahajajo biseri slovenskega socialnega pesništva.

Mi vsi, ki delamo v potu svojega obraza, mi vsi, ki ljubimo tiste intelektualne sile, ki s pisano besedo poveljujejo naše trpljenje, smo pesniku M. Klopčiču iskreno hvaležni in mu k njegovi drugi pesniški zbirki iskreno čestitamo.

B. Travna ne poznam pod pravim imenom, njegov roman »Zaklad« je izšel v Talpinem prevodu v »Svobodi«, nam je predstavljen z zanimivo črtico »Diplomati«.

Revolucionarno leto 1848. — Naš neumorni Talpa, ki je tudi urednik Koledarja, nam je poljudno in na zgodovinski način opisal revolucionarno leto 1848.

Ina Slokanova je prispevala dve pesmi »Na trgu« in »Njegov obisk«.

Ivan Vuk: »Na obisku pri mogočnih robotih«, v reportažni obliki, nam je dal letos Jesenice in vse, kar je v tem industrijskem kraju važnega. Lansko leto je dal lepo reportažo naše steklarne, letos Jesenice, drugo leto pa zopet kak drug delavski kraj, tako da bomo imeli sčasoma v koledarjih opisano vso delavsko Slovenijo.

B. K.: Preročišče v Delphih, potopis o potovanju v Grčijo. Leon Detela, O bistvu življenja, zanimiva razprava o življenju.

Maks Beer: Splošna zgodovina socializma in socialnih bojev, I. in II. del.

V predgovoru nam pove agilni prevajalec Talpa: »Upamo, da bo delavstvo znalo ceniti to delo, da se bo vanj zmeraj znova poglabljalo in črpalo iz njega novih pobud za svoj boj.«

Slovenska socialna literatura je še zelo malo razširjena. Založba »Ekonomska enota« je izdala ciklus znanstvenih del in Cankarjeva družba in »Svoboda«. Cankarjeva družba si je zadala hvaležno nalogo, da nam da tekom prihodnjih let kompletno izdajo Beerove študije. Beer je prvi opisal na podlagi dialektičnega materializma »zgodovino socialnih bojev«. Od nas delavcev in delavk je pa sedaj, da pridno črpamo iz tega zgodovinskega zaklada nauk za naše gibanje.

P. Nizovoj: »Pod severnim nebom«; roman je delo mladega ruskega pisatelja Nizovoja. V romanu je krasno opisano severno ledeno morje in lepi ribolovi v teh krajih, opisuje pa Williama in njegovo družino, ki je živel daleč od ljudi v snegu in ledu. V romanu je silno lepo opisana Williama žena, ki se v snegu in ledu spominja lepega življenja v mestu; sijajno so opisani ruski običaji.

Vedno je bila naša želja, da nam da Cankarjeva družba sodoben ruski roman, sedaj ga imamo v lepem prevodu Matevža Selana (psevdonim agilnega »Svobodadža« in delavca pri Cankarjevi družbi).

Izredna izdaja Ivan Molek »Sesuti stolp«; roman se godi v dobi, ko je v Ameriki vse propadalo, gospodarska kriza na vrhuncu svojega razvoja. Molek riše vse, bankirje, obrtnike, njihovo prejšnje bogastvo in propast. »Sesuti stolp« je jasen dokaz, da tudi Amerika ni več dežela doljarjev.

Cankarjeva družba je kljub krizi in pomanjkanju zasluža izdala letos pet knjig, slovenski delavci bi jo morali vse boljše podpirati, član Cankarjeve družbe bi moral biti vsak, da bi prišle knjige Cankarjeve družbe v vsako hišo, da bi jih bral vsak, kdorkoli je ponižan in tlačjen.

Pot Cankarjeve družbe gre naprej, gosto je trnje, ali to nas ne moti; mi vemo le eno — **proč mora!** Kolja.

Vladimir Konstanjevec. Kako je s cerkvijo? Izdala Mala biblioteka v Ljubljani 1935. — Pisec Kostanjevec tolmači v tej brošuri na preprost in umljiv način postanek in razvoj krščanstva ter katoliške cerkve do današnjih dni. Naslanjajoč se predvsem na Beerovo »Zgodovino socializma in socialnih bojev«, ki jo je letos izdala Cankarjeva družba v prvih dveh zvezkih, nam prikazuje najprej ljudsko praksiščanstvo, nato postanek cerkvene hierarhije ter cerkev v fevdalni in kapitalistični dobi, končno v dobi monopolnega kapitalizma, ko se je zvezala s fašizmom. Zlasti sta še zanimivi v brošuri poslednji poglavji: Katoliška hierarhija pred povratkom nekdanje moči in Dejanje. — Brošuro priporočamo!

Dr. Kukovec, Slovenci 1914, založila Ljudska tiskarna v Mariboru. — Avtor podaja kratek oris politične zgodovine Slovencev do 1918. leta. Je objektivni in nikjer ne pretirava. Najprej ugotavlja, da so se Slovenci zelo pozno zavedli svoje-ga »državnopravnega položaja ali svojstva posebnega naroda«. Dr. Kukovec smatra 1867. leto kot »pravi začetek državopravnega boja Slovencev za njih pravice v avstro-ogrski monarhiji«. Nato omenja dobo taborov, nastanek političnih strank pri Slovencih. Pri tem piše o delavski stranki: »Kot tretji činitelj v našem javnem življenju se je pojavila organizacija socialnih demokratov, ki se lahko ponaša z velikimi uspehi na polju delavskega zavarovanja. Pomembna je v nacionalnem oziru tudi takozvana tivolška resolucija socialnih demokratov, ki je bila sklenjena dne 25. novembra 1909 v Ljubljani na kongresu socialne demokracije. Resolucija zahteva zedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev v samostojno državo.« Iz opisa strank se vidi, da nobena druga stranka v Sloveniji do 1918. l. ni imela tako jasnega programa v nacionalnem vprašanju. Pri majski deklaraciji pravi pisatelj, da »je sliko nekoliko kazilo ozadje dr. Sušteršiča za dr. Korošcem.« Mi pa mislimo, da je sliko kazila tudi deklaracija sama, ker je še vedno priznavala habsburško žezlo. Sicer avtor sam dalje opisuje, kako so morali drugi popravljati to več nego oportunistično deklaracijo in zagotavljati zaveznikom, da hočejo Slovenci več nego njihova deklaracija. Če pa je stvar taka, čemu se potem povečuje zadeva, ki v interesu zgodovinske resnice zasluži samo kritiko? Sicer je pa pisatelj hotel podati samo oris dogodkov in to se mu je posrečilo. A. B.

Naš pokret

Ivan Vuk:

Bratje, le k soncu, k svobodi...

(Nekaj spominov z okrožnega pevskega koncerta »Svobod« v Celju, dne 31. marca 1935)

*A noč odkaja,
zora že vstaja,
delavstva trume v dan svoj gredo,*

mi je bilo na jeziku, ko sem vstopil v dvorano Narodnega doma v Celju, vso nalačeno, balkoni zasedeni, a pevski zbori »Svobode« Celje, Ljubečna, Zabukovce, Libof in Štorj, 127 po številu, pripravljeni, da nam, poslušalcem, pričarajo

nekaj ur lepote, trenutek blaženstva in proletarskega ponosa.

Tiho je šumela množica po dvorani, čitala program, se ozirala na oder, včasih v nestrpnosti zaploskala in mahoma utihnila, za trenutek kakor onemela, ko so začeli stopati pevci na oder. Nato pa zaploskala v pozdrav, prisrčno, veselo, da sem sam postal razigran. Na takih koncertih je človek kakor bi prišel v drug svet, porajajoči se, nekaj novega, lepšega prinašajoči, človeka uveljavljajoči — ne kakor na izcizeliranih umetniških koncertih, kjer se počuti človek samo kakor nekaj molilec pred bogovi, na odru prepevajočimi, s ploskanjem jim

priznavajoč popolnost, a odhajajoč, ne kakor iz družabne srede, vse razpoložene, temveč kakor iz cerkve, pokropljen z blagoslovljeno vodo, in spoštljivo na dogodek premišljavajoči.

Na odru je stal zbor »Svobode« Ljubčana.

Pevovodja je dvignil roko. Pesem »Zdravo hrabri bojevniki« je zadonela iz 35 grl, dinamično ubrano, z lepo izgovorjavo, da sem nehote vprašal soseda:

»Kdo je pevovodja?«

»Kovinar Dečman. Član SMRJ — Svobodaš. Tovarna Westen. Celjska Svoboda (pod vodstvom) skladatelja in pevovodje Preglja ga je izšolala za pevovodjo.«

Poslušal sem. Zbor discipliniran, za te razmere neverjetno izšolan.

Odpeli so tri pesmi, narodne, ljubke in želi toliko pohvale, da so morali zadnjo, Pregljevo »Oj dekli, ne žen' se na pavre...« ponavljati.

Sosed me je drgnil pod rebra:

»Ali slišiš? Ker je besedilo kmečko, živahno, kakor so kmečki fantje, so peli to pesem še s posebnim občutkom.

»Pevci so...«

Nisem končal, ker me je že sosed prestregel.

»Da, po večini kmečki fantje in tovarniški delavci.«

In res, stali so strumno, obrazi sveži, izraziti in rekel bi, da je marsikatero dekleško oko zrla te obraze z notranjim zadovoljstvom.

»Svoboda« Zabukovca. 20 pevcev Svobodašev. Obrazi, črni diamant iskajoči, po soncu hrepeneči. Samozavestni. Glasovi lepi in ubrani, Prelovo »Slava delu« so zapeli s takim občutkom, da je ploskanje glušelo dvorano. Solist baritonist je izrazilo, kakor struna na violočelu zapel:

*»Tako sem človek kakor ti,
zavest se je vzbudila,
začutili smo v žilah kri.«*

Zbor pa je spremljal kakor orglje in se razgrel v mogočen koral:

*»To naša pest je,
to naša čast.«*

Ko so zapeli poleg dveh drugih narodnih pesmi še rusko »Bratje, le k soncu k svobodi«, se mi je zdelo, da hodim nekje tam daleč in pojem z milijoni.

*

Sosedje Zabukovčanov, keramični delavci. Svobodaši iz Libo, 12 po številu, so zapeli Ottovo: »Čuj mogočni gromov glas«, da sem še enkrat z očmi štel, če je res samo 12 pevcev. Basi močni, spo-

minjajoči na ruske basove, tenori, v višini sicer nekoliko preostri, a v nižinah ostale glasove lepo objemajoči. Bariton-solo v »Pastirju« je bil zvočno tako lep, da bi se lahko kosal z izšolanim baritonistom. Le izgovorjava bi morala biti bolj jasna. Pevovodja Rotar je izklesal iz teh delavskih grl, kakor tudi iz onih iz Zabukovcev lepe, melodično zveneče strune. »Pastirja« so morali ponavljati.

*

Železo. SMRJ. Štore. Svobodaši. 28 mož. Eden iz novih zborov. Obrazi pevcev izražajo samozavest in skupnost. Saj so v eni tovarni, povezani drug z drugim v veselju in žalosti. Vokalizacija jasna, intonacija čista, dinamika umetniško podčrtana. »Vzbujenje duhov« je bilo kakor igranje orgelj.

*»Vojsko vidim silno rasti,
in svoboda ji je voj...«*

Koliko čustva je bilo izraženega v teh akordih, koliko samozavestnega krika, harmonično uglašena, da sem se nehote spomnil, kako bi bilo krasno, če bi vse delavstvo bilo vedno tako disciplinirano in tako harmonično in se tako podajalo dirigentu, kakor se podaja sedaj na odru pri petju pesmi. Kdo bi mu mogel diktirati slabe pogoje življenja?

*»Le naprej brez bojzani,
naj izgine duha noč,
že se bliža dan prijazni...«*

Da, sem pomislil. Če bomo vsi eno, če ne bomo iskali drug pri drugem vedno in pri vsaki priliki izmišljenega disakorda, če se bomo vedno znali pokoriti potrebni harmonizaciji celote, potem, kakor pojo pevci, bo resnično

»...svobode vstaja moč«

in bo vstala nepremagana.

Vi, pevci. Vi ste vzgled skupnosti, discipline, zatiranju v sebi svoj individualni nagon kljubovanja, samo svojo voljo uveljavljanja, samo dokazovanja, da je samo svoje pravo, a vse drugo pa pomanjkljivo. Vi pevci, nas vse, ki hodimo z bremenim razdora okrog, učite in nam kažite primer.

*

Celje. Pevski zbor »Svobode«, že nekoč koncertirajoči na delavskem prosvetnem večeru »Svobode« v Ljubljani, ki je žel že takrat vsesplošno priznanje s svojim pevovodjem in skladateljem Cirilom Pregljem, se je pojavil na odru. 30 pevcev. Delavske korenine, med njimi

kot pevec tudi še zvesti član zbora, pevovodja pevskega zbora »Svobode« Ljubljana. Akordon je tiho za trenutek zaigral. Detoniral je glasove. Nato je zaorilo kakor mogočne orglje

*»Oj čujte delavskih množic korak,
da zemlja pod njimi odmeva težko...«*

Pregljeva skladba te delavske pesmi je bila mogočna in priznati moram, da je na zelo dostojnem umetniškem višku, da brez skrbi nastopi tudi pred cizilirano muzikalno publiko. Priciznost izvajanja, pianissimo, prehodi in forte, zopet utihanje, vokalizacija, izpiljenost glasov... Kaj še naj govorim? Častitam.

Da je to res, je pokazalo ploskanje, kriki, treskanje z nogami in morali so ponavljati. Pregljeva pesem, ljudska in melodična »Zvezde žarijo...« je bila zopet tako podana, da je dvorana zahtevala ponovitev. Kajti mehki, nežni glasovi melodije so se dotikali srca nas vseh. In videl sem oči uprte v pevce in v njih je bila nekakšna nerazumljiva notranja radost in brezskrbnost. Da, sem pomislil, če petje nič drugega ne prinaša človeku, vsaj blaži mu vsakdanje skrbi. vsaj za trenutek ga napravi srečnega.

Celjski SVOBODAŠI so morali dodati neko Pregljevo prleško poskočnico, ki je zopet vzbudila burjo priznanja.

In spomnil sem se ruskega filma »Pastir Kostja« in tistih pevcev na platnu in moram priznati, da

*»s pesmijo na ustih in v srcu
z njo ne propadeš nikdar...«*

In ti, proletariat, s pesmijo na ustih, korakaj smelo naprej, k »že svobode vstaja moč...«

*

Kratek odmor. Samo toliko, da se oder napolni s 127 pevci. Vseh pet zborov se grupira na odru v lepo, impozantno skupino. Pevovodja Pregelj dvigne roko.

*»Močna, jeklena, naša ramena
dolgo nosila so breme težko.«*

je zadonelo v krasni harmoniji, mogočno, živo, da so nam, poslušalcem, kipela srca v zanosu.

*»A noč odhaja,
zora že vstaja,
delavstva trume v dan svoj gredo.«*

Kretnje pevovodje so bile odgovarjajoče besedilu in akordom pesmi, zbor se jim je pokoraval v vseh odenkih, in v najbolj občutljivih mestih so prsti tipali

kakor po klavirju in izvabljali glasove iz 127 grl.

*»Že so minuli, časi prosluli,
ko je delavec rob bil sveta.
Strnjene čvrste, njega so vrste,
zlomil ne bo jih grom, ne vihar.«*

In v mislih se mi je pojavilo prepričanje, da bo res tako, da ta množica discipliniranih glasnikov skupnega nastopanja, da ti pevci s svojo pesmijo kažejo sami s seboj, kaj zmore skupnost, povezanost in sodružna strpnost v organizaciji. In ko se bo vse tako zgodilo z nami vsemi, da bomo kakor eden, tedaj bo, kakor so mogočno, zmagonosno zapeli vsi 127-teri:

*»Oj, že za gorami, zora se drami,
cilj se že bliža: Svobode žar.«*

Akordi so izzveneli... Ploskanje, vzkliki: »Še enkrat.« ni hotelo ponchatl. In zapeli so še enkrat.

*

Bil je to dogodek, ta okrožni pevski koncert celjske »Svobode«, ki je pokazal, da se gibljemo vkljub vsemu, da orjemo ledino z velikim traktorjem prosvetnega dela in bo proletarijat žel bogato žetev — solidarnosti, zavednosti in borbenosti. »Svoboda«, — živa pogonska sila traktorja proletarske kulture, moje čestitke!

Trbovlje. — 18. redni občni zbor podružnice »Svobode« v Trbovljah se je vršil v ponedeljek, dne 25. februarja ob 7. uri zvečer. Vsled nujnega zadržka predsednika s. Klenovška je otvoril občni zbor podpredsednik s. Tržan, konstatiral sklepčnost, naznanil dnevni red ter obenem pozdravil zastopnika centrale s. dr. C. Jelenc in vse navzoče. Po otvoritvi je zapel moški pevski zbor »Delavski pozdrav«, nakar je sledilo običajno poročilo tajnika, blagajnika in revizije.

Sledila so poročila posameznih odsekov. Za pevski odsek je podal poročilo s. Bregar Slavko, za šahovski s. Dular Alojz, za dramski s. Majdič Leopold st., za knjižnični pa s. Breznik Ivan. Koncem leta je imela podružnica 117 članov. Pri volitvi odbora je bil izvoljen naslednji odbor: predsednik s. Jakob Klenovšek, podpredsednik s. Tržan Ivan, tajnik s. Slavko Bregar, namestnik Ivan Keše, blagajnik s. Breznik Ivan, namestnik s. Polutnik Ivan. Odborniki: ss. Rožaj Karel, Kolenc Silva, Majdič Leopold st., Zaman Martin, Kolšek Jože, Stepančič Mici. Nadzorstvo: Požun Franc, Pavlin Ivan, Jarc Jože; namestnika: Koritnik Jože, Božiček Ivan.

Pri »razno« se je prečital dopis centrale glede izleta v Celje. K besedi se je prijavilo še več sodrugov, ki so stavili razna vprašanja in predloge. Ob koncu je podpredsednik apeliral na navzoče članstvo, da se čimbolj številno udeležuje sestankov in dela za prosep naše »Svobode«. Ob zaključku je zapel še mešani zbor »Kadar zora se čez gore«.

Na željo mnogih članov »Svobode«, da se v svrhu čim večje izobrazbe vsega članstva priredita mesečno po dva diskusijska večera, se je sestavil nekaj poseben prosvetni odbor, sestojč iz 5 članov. Ta prosvetni odbor ima predvsem dolžnost, da prireja in določa diskusijske večere, katere so obvezni posecati vsi člani in članice »Svobode«.

Cilj teh diskusijskih večerov naj bi bil predvsem, da se članstvo čim bolj seznanji in poglobi z marksističnim svetovnim nazorom, nalogami in dolžnostmi delavskih kulturnih organizacij itd. Kot prvi diskusijski večer se je vršil dne 4. marca 1935 ob 7. uri zvečer v dvorani Delavskega doma z dnevnim redom: »Kulturno delo Svobode«.

Predsednik s. Klenovšek otvori diskusijski večer in oriše z lepimi besedami pomen delavske kulturne organizacije »Svobode« ter naloge in dolžnosti članstva do nje. Po govoru s. predsednika so posegli v diskusijo nekateri člani. Diskusijski večer je uspelo končati in upamo, da uspehi na tem polju ne bodo izostali.

V soboto, dne 16. marca in v nedeljo, dne 17. marca je priredil dramski odsek »Svobode« opereto »Čevljar baron«, ki je lepo uspela, če se vzame v obzir, da nekateri igralci-pevci še niso nastopali na odru. Odlučno so rešili vloge pevovodja Milan Beltram v naslovni vlogi, s. Rožaj kot mojster Podplat, sodružica Rožajeva kot Marička in sodružica Vidiceva kot baronica. Enako so zadovoljivo rešili vloge tudi ostali igralci. Ob tej priliki je bila poklonjena režiserju s. Majdiču lepa diploma s strani vsega članstva za njegov pozhrtvovalni in trudapolni 150. nastop na odru »Svobode«.

Pevci pa so mu zapeli pesem »Pozdrav«. S. Majdič se je ginjeno zahvalil in končal, da naj ostanejo vsi sodruzi in sodružice še nadalje zvesti »Svobodni« in delajo za njen napredek.

12. Delavski prosvetni večer »Svobode« se je vršil v sredo, dne 20. marca t. l. ob 7. uri zvečer s sledečim sporedom: Moški pevski zbor »Svobode« je zapel pod vodstvom pevovodje Milana Beltrama F. S. Vilharjevo »Zaroko«, mešani zbor pa Peter Jerebovo »Svatba na morju«. Sodr. Stanko Dolar je deklamiral A.

Aškerca »Bajramska legenda«, s. Jože Tauc Theobald Tigr »Vprašanje delavki«, s. Albin Odlazek pa Čulkovskega »Invallid«. — Nato je nastopil dramski odsek »Svobode« z Ernest Tollerjevo predigro iz drame »Naskok na stroje«. Drama obravnava znano zgodovinsko epizodo, ko so delavci na Angleškem napadali stroje, ker so (v zmoti) videli v njih povzročitelje svoje bede in trpljenja. Kraj prizorišča: Angleški parlament. Čas: l. 1815. — »Svoboda« je vprizorila predigro popolnoma sodobno in z lepo primerno scenarizirano, predstavljajočo parlament, ostali igralci pa so v prvih vrstah gledalcev v dvorani predstavljali lorde-poslance.

Prosvetni večer je zaključil primeren film. Dvorana kot pri vseh prosvetnih večerih nabit polna našega delavstva.

Kot drugi diskusijski večer se je vršil v četrtek, dne 28. marca zvečer z dnevnim redom: »Svoboda in druge organizacije«. Pred pričetkom diskusijskega večera je bil običajni mesečni sprejem na novo pristopivših članov in članic »Svobode«.

Tako nato pa je s. predsednik otvoril diskusijo, na kar so živahno posegali vmes nekateri sodruzi. Vsled važnosti teme se bo nadaljevalo na prihodnjem diskusijskem večeru. Obisk 70 sodrugov in sodružic.

V nedeljo, dne 31. marca pa je naša »Svoboda« priredila Marxovo proslavo v Delavskem domu s sporedom: Od 9. do 10. ure dopoldne je koncertirala trboveljska delavska godba na pihala pod vodstvom kapelnika Toneta Hudarina na dvorišču Delavskega doma. Ob 10. uri pa se je vršilo slavnostno predavanje o temi »Delo Karla Marxa«.

Predaval je sodr. Bogo Teplý iz Maribora. Predavanje je otvoril moški pevski zbor »Svobode« s pesmijo »Vzbujenje duhov«. Sodr. Teplý je nato v markantnih besedah očrtal pomen Karla Marxa za proletarijat, dotaknivši se uvodoma starih fevdalnih časov, pa zaključno do današnjega modernega proletarskega gibanja. Sodr. Teplý je žel ob koncu predavanja topel aplavz. Predavanje je bilo zaključeno s pesmijo »Slava delavstvu«. — Proslava je bila kot pri vseh sličnih prireditvah rekordno obiskana.

Dramski odsek je v nedeljo, dne 7. aprila ponovil opereto »Čevljar baron«. — Kot pri prvih dveh predstavah dne 16. in 17. marca je bil tudi sedaj lep obisk.

13. Delavski prosvetni večer »Svobode« se je vršil v četrtek, dne 11. aprila ob 7. uri zvečer s sporedom: S. Edo Ledinek nam je zaigral na citre: 3 koračnice, 1 koncertni komad in 1 fantazijo. S. Ivan Keše je deklamiral Ivo Brnčiča: »Du-

najska balada«, sodruga Jože Tauc in Jože Kolšek sta predstavljala prizor od Jiří Wolkerja: »Röntgen«, nato pa je nastopil govorni zbor »Svobode« z Ivan Molekovo »Mi vsi«. — Prosvetni večer je zaključil film. Obisk kot običajno.

Pevski odsek »Svobode« je priredil v nedeljo, dne 31. marca koncert v zadržni dvorani na Lokah v Zagorju. Moški zbor je zapel 7 pesmi, ženski pa 7. Obisk ni bil ravno najboljši. Zbor vidno napreduje, kar se pozna na nekaterih nastopih pri prosvetnih večerih.

Tudi šahovski odsek napreduje. Od ustanovitve l. 1933 je priredil že celo vrsto turnirjev in simultank z domačimi in pa s šahisti iz Hrastnika. Tako je odigral šahovski odsek »Svobode« že drugi turnir s SK Rudarjem iz Hrastnika. Prvi turnir se je vršil v Hrastniku in so Hrastničani odločili s 4 in pol : 6 in pol v svojo korist. V nedeljo, dne 3. marca pa se je vršil turnir v Delavskem domu v Trbovljah z izidom 5 : 5.

Na izlet v Celje se tudi naša »Svoboda« pripravlja. Kot je videti, vsi odseki marljivo delujejo. Tudi »Prijatelj Prirode« bo pričel živahneje delovati sedaj, ko bodo nastopili lepi pomladanski dnevi.

Mi bomo še naprej hodili po tej poti za povzdigo proletarske kulture in zavesti.

K. I.

Zalog. — Naša podružnica »Svobode« deluje letos z novim članom kljub temu, da so nekateri intrigantje stalno na delu, da bi uničili to proletarsko organizacijo. — Število članov se je prav lepo dvignilo in še vedno bolj narašča. Saj jih je od občnega zbora pa do danes pristopilo 11 članov in članic in to je prav lepo število v našem kraju, kjer prevladujeta večinoma klerus in nacija.

Razvidno je iz tega, da novi odbor podružnice polaga več pažnje na pridobivanju članstva. Seveda se tudi večkrat pojavi nad podružnico takozvana kriza, ki daje kvaren vzgled novim članom. To je pa največ radi tega: Na delu za proletarsko enoto je ponavadi samo par oseb, kateri žrtvujejo ves svoj prosti čas za »Svobodo«, a nekateri mlačeži in takozvani lenuhisti pa spijo v ozadju ter se včasih dvigne tupatam kakšen iz svoje zaspanosti, ampak samo toliko, da te spravi ob dobro voljo. Umevno pa je tudi, da se pripeti včasih to, da se še celo nič več ne prebudi. Tako se je zgodilo, da se s. Klaus Ivan ni predramil iz svoje otopenosti, zapustil je naše vrste, kljub temu, da je bil že od ustanovitve podružnice njen član in prepričan marksist. Delal je neumorno, vzgajal mladino v podružnici in doma. Tako, da je ta vzgoja obrodila sad, sad

lastnega greha svojih otrok. Govoril je veliko, storil prav nič. — Bridko razočaran je odšel iz naših vrst. Ugladnemu in požrtvovalnemu sodrugu izrekam globoko sožalje.

V nadi sem, da bodo sledili za njim še nekateri podobni ekstremni mlačeži. A mi mladina? — Mi bomo energično delali na tem, da pridobimo v našo »Svobodo« čim več mladine; kajti, mladina se mora orientirati v prvi vrsti pri »Svobodi« z geslom: **rod stari hira, gine — bodočnost je mladine.**

Imeli smo pretekli mesec skioptično predavanje »Francoska revolucija«. Predaval je s. Moškrič iz Zadvara.

Dne 14. aprila pa smo imeli prosvetni večer z bogatim sporedom. Pevski odsek »Svobode« je za otvoritev zapel »Delavski pozdrav«, »Šumski čar« in »Pozdrav prirodi«. Sledile so deklamacije, s. Tomšič je deklamiral velikonočno: »Aleluja«. Z močno gestikulacijo je povdaril: In se vesele ljudje — z novimi oblekami in mastnimi kračami pričakujejo odrešenika. — Toda ne vsi. Za vse odrešenika še ni!

Trije naši malčki so proizvajali: Ado je deklamiral: Pozdravljeni nam borci dela, Stane je ljubko in ganljivo deklamiral: Za nas proletarce vstajenja ni. —

Najbolj pa je publiki imponiral govornilni zbor naših malčkov. Skupina otrok je nastopila. Oder je bil krvavordeče razsvetljen. V rdeči ruti na glavi je nastopila s. Dečmanova. Kot simbol te mase je dvignila roke k nebosklonu in zakričala: Mi vstajamo. Gruča mladih proletark in proletarcev pa se je v hipu pojavila iz ozadja in odgovorili so: in vas je strah? Počasi so se plazili naprej kot vsak čas pripravljeni, da s svojim izvajanjem preobrazijo svet: Osveta naj strašanska razbije moč tlačanstva. Res nepozabno!

Darinka Kačarjeva je orisala, kako mati trpi, ko hodi na delo. — Sledili so trije dramski prizori in za zaključek so pevcii zapeli: Boj' delu čast! — Le škoda, da ni bilo havajskih kitar, katere je s. Simonič ne namenoma prezrl.

Ta prosvetni večer je bil v tej sezoni zadnji. Čez poletje se bomo bavili z igrami na prostem.

Na delu smo tudi za lokal, katerega bomo že v kratkem imeli, samo nekaj predelavati ga je še potreba. Zahvala gre največ nekaterim sodrugom, ki so stalno na delu pri predelavi lokalov. Ko bomo imeli prenovljen lokal, bo treba krepko zgrabititi za delo, da nadomestimo to, kar so naši predniki zamudili. Zato Vam kličem, sodrugi in sodružice, agitirajte vsepovsod za našo »Svobodo«, ki je avantgarda proletarijata. Zavedajmo se, da je Marx dejal: Osvoboditev delavcev je njih delo samih.

K. L.

»Svoboda«, Maribor. V sredo, dne 17. aprila 1935 je imela naša podružnica svoj 16. redni letni občni zbor. Izčrpana poročila o izvršenem delu so podali funkcionarji: predsednik, blagajnik, tajnica in sekcijiski vodje. Vkljub temu, da je v Mariboru zelo veliko delavskih kulturnih in pevskih društev, lahko z mirnostjo štejemo našo podružnico med najagilnejše, tako zlasti v sodelovanju pri raznih delavskih prireditvah, posebno pa še na polju kulture. Saj je tajnica poročala nič manj kakor o 33 predavanjih, ki so se vršila v preteklem poslovnem letu. To je jasen dokaz, da »Svoboda« svojo najvišjo nalogo, širiti med delavce kulturo, tudi res izvršuje. Bolj slabo smo bili zadovoljni z obiskom občnega zbora. Res je sicer, da se na naših občnih zborih ne delijo mastne dividende, vendar bi bil odbor bolj zadovoljen, če bi se članstvo občnega zbora udeležilo v polnem številu, da bi tam prineslo svojo kritiko in svoje predloge; kajti čim več glav, tem več misli, iz misli nastajajo sklepi in iz sklepov dejanja, t. j. delo, in čim več dela, tem več sadu bomo poželi, ko pride naša končna žetev.

T.

Ptuj. — Tukajšnja podružnica »Svobode« je imela svoj redni občni zbor dne 6. aprila, na katerem so podali izčrpana poročila funkcionarji. Po poročilih je najlepše deloval prosvetni odsek, ki je priredil v času od 5. marca 1934 do 6. aprila 1935 32 predavanj strokovnega, kulturnega, zgodovinskega in medicinskega značaja. Predavanja so bila polnoštevilo obiskana. Tudi knjižnica je precej napredovala. Izvolil se je sledeči odbor: predsednik Šafranko Tone, podpredsednik Korpar Franc, tajnik I. Junger Rudolf, tajnik II. Zagernik Henrik, blagajnik I. Gabriel Fr., blagajnik II. Novak Ivan, knjižničar Mikulec Joža, gospodar Hagauer Friderik. Odbor: Rozman Franc, Hercog Miha, Podlaha Anton, Svenšek Pavla, Korpar Marica, Horvat Marica, Matjašec Štefan. Nadzorstvo: dr. Šegula Janko, Mislovič Ivan, Valentan Ferdo. — Novi odbor je sklenil, da podvoji članstvo.

Kočevje. — Predavanja dostikrat za najširše sloje nimajo dovolj privlačne sile, kar velja posebno za nezavedni proletarijat. Več uspeha imajo skioptična predavanja, ker že same slike privlačijo ljudi. Poleg tega živo prikazujejo snov, ki jo predavatelj podaja, in jo jasno ponazorjujejo. Za zemljepisna predavanja pa so skioptične slike sploh nujno potrebne.

Po predavanju o Španiji v okviru prosvetne prireditve je imela naša podružnica še dve skioptični predavanji, in sicer dne 17. februarja predavanje o Japonski,

dne 10. marca pa predavanje o kmečkih uporih. Predavala nam je s. Meta Korenova. Uvod k predavanju o Japonski nam je prikazal zgodovino te dežele, posebno njen prehod v kapitalistično in imperialistično državo ter njeno današnje stanje. Po krajih jo lahko imenujemo »deželo cvetja«, po svojem političnem udeleževanju in bednem življenju delovnega ljudstva pa je to dežela najbrutalnejšega kapitalizma. — V predavanju o kmečkih uporih na prelomu srednjega in novega veka nam je predavateljica orisala življenje kmetov pod oblastjo fevdalnih mogočnikov in njihove boje proti njim. Slike so tu nazorno ilustrirale boje kmetov in kruto nastopanje graščakov po zatrtju uporov. Predavanje o kmečkih uporih priporočamo vsem podružnicam, zlasti pa onim, ki delujejo sredi kmečke okolice. Zelo umestno bi tudi bilo, da bi hodili predavatelji s slikami o kmečkih uporih v naše vasi.

Obeh predavanj se je udeležilo okrog sto ljudi, čeprav je bila slaba propaganda. Upamo, da se bodo odslej ženske bolj zanimale za »Svobodo«, ker jim je posebno ugajala, da je predavala ženska, češ: tudi me nekaj zmoremo! V bodoče moramo posvečati predavanjem več pažnje in jih zlasti bolje organizirati!

Ljubecna. — Ni še poteklo leto dni, odkar je bila ustanovljena naša nova podružnica »Svobode« na Ljubecni, že je pokazala, kaj zmorejo zdrave delavske sile tudi na kulturnem polju. Dosedaj ni bilo v našem kraju nobenega društva, katero bi gojilo kakšno kulturno delo med tukajšnjimi delavci ter kmeti. Ko pa je bila od nekaj zavednih sodrugov ustanovljena podružnica naše »Svobode«, se je pokazalo, da je bila ta delavska kulturna organizacija že skrajno potrebna. Naši vrli pionirji delavske marksistične kulture so uvideli, da pri razmerah, kakor so tukaj, je najbolje, da začno s pevskim odsekom. Pridobili so mladega samouka s. F. Dečmana, člana celjske podružnice, da je prevzel težko mesto pevovodje njihovega zbora, v katerem so bili sami novinci, proletarci. Ker v okraju ni nobene primerne dvorane za nastop kake dramatične predstave, so se pevci toliko bolj z vnemo vadili za svoj nastop, katerega so priredili v nedeljo, dne 17. februarja v posojilniški dvorani v Vojniku. Nastop je vodil pevovodja s. Dečman, ki si je z lastno energijo priboril toliko znanja na glasbenem polju, da je vodil zbor z uspehom. Razveseljiv je ta pojav, da delavec, ki se v mladosti radi zgodnje borbe za kruh ni mogel glasbeno izobraziti, skuša to vrzel izpolniti pozneje. In s. Dečman se je učil, tiho in vztrajno, pridno je hodil na koncerte, po-

vsod s kritičnim ušesom in tako je pravzaprav iz tal zbil nov zbor, ga pridno vezbal, klesal in pilil, dokler ni zbor skoval v trdno enoto. Zbor je odpel ves spored na pamet, da je lahko tako osredotočil vso pažnjo na pevovodjo. Glasovni material je zlasti v II. basih dober, I. tenor lepo zvoneč, II. tenor pa mestoma premalo izrazit. Spored je bil srečno izbran, dominirale so narodne pesmi v harmonizaciji Gotovca, Deva in Preglja, od katerih so zlasti užgale: »Vse te luštne ljiete moje« (Dev), »Vabilo« (Gerbič) in »Oj, dekle ne žen se na pavre« (Pregelj). Vobče so bile pesmi z naravno harmonijo zelo dobro podane z ozirom na dinamiko, agogiko in vokalizacijo. Tudi je pevovodja večino skladb ritmično pravilno občutil, ogibati bi se bilo v bodoče nekaterih le preveč samovoljnih ritmičnih sprememb, hoteč z njimi doseči večji uspeh. Tudi tu je treba prave mere. Pred pričetkom koncerta je s. Vodopivec iz Celja v imenu Medstrokovnega odbora pozdravil navzoče poslušalce ter nastopajoči zbor, povdarjajoč velikanski pomen razširiti potom dela v kulturni organizaciji pravo marksistično kulturo. Navzoči poslušalci, katerih je bilo polna dvorana, od teh tudi precej Svobodašev iz Celja ter Štor, kateri so se pripeljali na dveh avtomobilih, da s tem podprejo moralno in gmotno mlado podružnico »Svobode«, niso štedili z aplavzom pri vsaki točki sporeda. Vsesplošna kritika polne dvorane je bila, da so pevci z vztrajnim in požrtvovalnim učenjem dokazali, kaj zmore veselje do petja. Med pavzami je igral tamburaški zbor celjske podružnice lepe komade. Po koncertu se je razvila v sosednjih prostorih lepa domača zabava ob zvokih tamburaških inštrumentov ter pevskih komadov navzočih pevcev. S. Godnik je pevcem čestital na doseženem uspehu ter v nekaj poljudnih besedah očrtal pomen delavske kulturne organizacije »Svobode«, njeno delo ter cilje, katere ima med delavstvom. Zahvalil se je tudi pevovodji s. Dečmanu za njegov trud, katerega je imel z zborom. Zaključil je svoja izvajanja z željo, da bo zbor tudi na okrožnem koncertu v Celju rešil častno svojo na-

logo tako kakor danes. Le prekmalu je prišla ura ločitve, ko so se morali sodrugji posloviti ter se odpeljati na svoje domove.

Naš dramatičen odsek je v nedeljo, dne 7. aprila t. l. ob 3. uri popoldne prvič nastopil na Ljubečni z dramatično predstavo, in sicer s C. Golarjevo »Dekle z rožmarinom«. Sodeloval je tudi tamburaški odsek »Svobode« iz Celja.

Podružnica je imela **I. redni občni zbor** v nedeljo, dne 14. aprila. Na občni zbor se je zbralo toliko sodrugov, da so bili gostilniški prostori pretesni. Občni zbor je obiskalo tudi nekaj sodrugov tamburašev iz Štor, ki so jih sodrugji iz Ljubecne sprejeli s pesmijo, nadalje dva sodruga iz Celja, kot delegat centrale pa je bil navzoč s. Teplý. Iz poročil posameznih funkcionarjev smo videli, da obstoja podružnica komaj 10 mesecev, ima pa izboren pevski odsek, ki se bo kmalu lahko kosal z našimi najboljšimi pevsкими zbori, nadalje tamburaški in dramski odsek. Sleđnji je priredil igro »Dekle z rožmarinom«, ki je prav lepo uspela, pevski odsek pa je pod vodstvom celjskega sodruga Dečmana nastopil že večkrat in je povsod žel priznanje in pohvalo. Razen tega je priredila podružnica 3 izlete. Med vsemi sodrugji vlada silna solidarnost, članov šteje podružnica že 61. O bodočem delu se je razvila živahna debata, ki je pokazal veliko ljubezen do »Svobode« in željo za njen dvig.

Pri volitvah so bili izvoljeni sledeči sodrugji: predsednik Skamen Ivan I., podpredsednik Ahtik Jernej, tajnik I. Ambrož Blaž, tajnik II. Mlakar Ludvik, blagajnik I. Koželj Ivan, blagajnik II. Pangerl Franc, blagajnik III. Mlakar Ivan, gospodar Regoršek Karel, arhivar Skamen Ivan II., odborniki: Levec Ana, Pokliček Jožef, Žlaus Franc, Rezar Franc; nadzorstvo: Stante Jurij, Levec Jožef, Kodela Jakob, Mirnik Ciril.

Po občnem zboru je zapel pevski odsek nekaj delavskih budnic in narodnih pesmi, med odmori pa so pridno igrali s. tamburaši iz Štor.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v SEVERNI AMERIKI. — Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezen, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah in Kanadi. — Ima približno 50.000 članov v obeh oddelkih in blizu 635 podružnic po raznih krajih Amerike.

PREMOŽENJE NAD 6.000.000* — DOLARJEV

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S.N.P.J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon števil. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.